

148243

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

17 AĞUSTOS 1999 DEPREMİNDEN SONRA
ADAPAZARI'NDAN GÖÇ EDİP GERİ DÖNENLERİN
DÖNÜŞ SEBEPLERİ

148243

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Emel ÇETİNKAYA

Enstitü Ana bilim Dalı : ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı : İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Engin Yıldırım

HAZİRAN - 2004

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

17 AĞUSTOS 1999 DEPREMİNDEN SONRA
ADAPAZARI'NDAN GÖÇ EDİP GERİ DÖNENLERİN
DÖNÜŞ SEBEPLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Emel ÇETİNKAYA

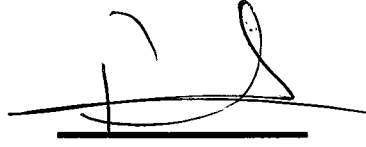
Enstitü Ana bilim Dalı : ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı : İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ

Bu tez ~~15/06/1999~~ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Engin Yıldırım

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Fatma Fidan

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Hanza Afi

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, 17 Ağustos depreminden sonra Adapazarı'ndan göç edip geri dönenlerin dönüş sebepleri konu edilmektedir.

17 Ağustos depreminden sonra büyük kayıplar yaşayan Adapazarı'ndan, başta deprem korkusu olmak üzere, işsizlik, konut sorunu gibi nedenlerle göç edenler olmuş ve buda kentin sosyal yapısını önemli ölçüde etkilemiştir.

Sürekli deprem riski bulunan Adapazarı'nın, gelecekteki olası depremlerden asgari düzeyde etkilenmesi ve aynı sorunların yaşanmaması için gerekli tedbirler şimdiden alınmalıdır.

Öncelikle, bu çalışmada gerekli ilgi ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof.Dr. Engin Yıldırım'a gönülden teşekkür ederim. Yine, çalışmam süresince yardımlarıyla bana destek olan Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, Dış İlişkiler ve Kültür Müdürü Fahri Tuna'ya, anketlerin yapılmasında benimle birlikte özveriyle çalışan tüm arkadaşlarıma ve yetişmemize katkıda bulunan tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Mayıs-2004, Adapazarı

Emel Çetinkaya

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
1. SAKARYA İLİ	4
1.1. Sakarya İlinin Tarihçesi	4
1.2. Sakarya'nın Sosyal Yapısı	4
1.2.1. Nüfus Yapısı Ve Niteliği.....	4
1.2.2. Göçler Ve Değişen Sosyal Yapı.....	7
1.2.3. Kültür Hayatı.....	9
1.3. Sakarya'nın Ekonomik Yapısı	10
1.3.1. Tarım Ve Hayvancılık.....	10
1.3.2. Sanayi.....	11
1.3.3. Ticaret	14
2. DEPREM VE ETKİLERİ.....	16
2.1. 17 Ağustos 1999'a Kadarki Sakarya Depremleri.....	16
2.2. 17 Ağustos 1999 Depremi.....	17
2.2.1. Can Kaybı Ve Yapı Hasarları	18
2.2.2. 17 Ağustos Depreminin Ekonomik Ve Sosyal Etkileri.....	19
2.2.2.1. Deprem Bölgesinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri.....	19
2.2.2.2. 17 Ağustos Depreminin Ekonomik Ve Sosyal Sektörlere Etkileri... ..	20
2. 3. Depremin Psikolojik Ve Sosyolojik Etkileri.....	23
2.3.1. Depremin Yarattığı Psikolojik Sorunlar.....	23

2.3.2. Depremi Yarattığı Sosyolojik Sorunlar.....	24
2.4. 17 Ağustos Depreminden Çıkarılan Dersler Ve Alınması Gereken Tedbirler....	26
3. ALAN ARAŞTIRMASI.....	29
3.1. Araştırmanın Amacı	29
3.2. Araştırmanın Önemi.....	29
3.3. Araştırma Yöntemi Ve Kapsamı.....	29
3.4. Uygulanan Anketin Yorumlanması.....	30
3.4.1. Anket Uygulamasına Katılanların Nitelikleri	30
3.4.2. Anket Uygulamasına Katılanların Hemşehrilik Derneklerine Bakışları.....	34
3.4.3. Anket Uygulamasına Katılanların Aile Yapısı Ve Gelir Durumu.....	38
3.4.4. Anket Uygulamasına Katılanların Depremden Önce Oturdukları Evin Niteliği.....	41
3.4.5. Anket Uygulamasına Katılanların Depremden Sonra Adapazarı'ndan Göç Etme Sebepleri.....	42
3.4.6. Göç Edilen Şehir Ve Uyum.....	45
3.4.6.1. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirler	46
3.4.6.2. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehiri Tercih Etme Sebepleri.....	47
3.4.6.3. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirde Yaptıkları İşler	49
3.4.6.4. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirde Oturdukları Evin Niteliği.....	50
3.4.6.5. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirdeki Hayata Uyum Sağlamada Karşılaştıkları Sorunlar	50
3.4.7. Anket Uygulamasına Katılanların Tekrar Adapazarı'na Geri Dönme Sebepleri.....	52
3.4.8. Yeni Bir Deprem Halinde Göç Hakkındaki Düşünceler.....	57

3.4.9. Anket Uygulamasına Katılanların Yatırım Yeri Tercihleri..	58
3.4.10. Deprem Felaketi İle İlgili Düşünceler.....	60
3.4.11. Adapazarı'nda Yeni Yapılan Binaların Depreme Dayanıklılığı Hakkındaki Düşünceler.....	61
3.4.12. Adapazarı'nın Geleceği İle İlgili Düşünceler.....	62
SONUÇ.....	64
KAYNAKLAR.....	67
EK.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	75

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Türkiye ve Sakarya Nüfus İstatistikleri	4
Tablo 2: Türkiye ve Sakarya'nın Kırsal ve Kentsel Dağılımı.....	5
Tablo 3: Nüfusun İlçelerdeki Yıllık Artışları (%).....	6
Tablo 4: Tarımın Sakarya Ekonomisindeki Yeri	10
Tablo 5: Sakarya İlindeki 1. ve 2. Organize Sanayi Bölgesindeki Firmaların Sektörel Dağılımı.....	13
Tablo 6: Sakarya İlindeki Kobilerin Sektörel Dağılımı ve İstihdam Durumu	13
Tablo 7: Sakarya İlinde Yeni Kurulan ve Kapanan Şirketler.....	15
Tablo 8: Tarihteki Sakarya Depremlerinde Oluşan İnsangücü Kaybı ve Bina Hasarları.....	16
Tablo 9: Depremde Can Kaybı.....	18
Tablo 10: Hasarlı Konutların ve İşyerlerinin İllere Göre Dağılımı.....	18
Tablo 11: Bölge Ekonomisine İlişkin Temel Göstergeler.....	19
Tablo 12: Türkiye'de Zorunlu Deprem Sigortası Yaptırma Oranı En Yüksek 15 İl	28
Tablo 13: Anket Uygulamasına Katılanların Doğum Yerleri	30
Tablo 14: Anket Uygulamasına Katılanların Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri.....	31
Tablo 15: Anket Uygulamasına Katılanların Yaş Ortalaması.....	31
Tablo 16: Anket Uygulamasına Katılanların Eğitim Durumları.....	32
Tablo 17: Anket Uygulamasına Katılanların Depremden Önceki Meslekleri.....	32
Tablo 18: Anket Uygulamasına Katılanların Kendilerini Adapazarı'lı Olarak Görüp Görmedikleri.....	33
Tablo 19: Anket Uygulamasına Katılanların Hemşehrilik Derneğine Üye Olup Olmadıkları.....	36
Tablo 20: Anket Uygulamasına Katılanların Ailelerinde Bulunan Fertler.....	38
Tablo 21: Anket Uygulamasına Katılanların Sahip Oldukları Çocuk Sayısı.....	38

Tablo 22: Anket Uygulamasına Katılanların Ailelerinde Gelir Getirici İşte Çalışanların Sayısı.....	39
Tablo 23: Anket Uygulamasına Katılanların Ailelerinde Çalışan Kişiler.....	39
Tablo 24: Anket Uygulamasına Katılanların Depremden Önceki Gelir Düzeyleri	40
Tablo 25: Anket Uygulamasına Katılanların Depremden Önce Oturdıkları Evin Niteliği.....	42
Tablo 26: Anket Uygulamasına Katılanların Adapazarı'ndan Göç Etme Kararlarını Nasıl Verdikleri.....	43
Tablo 27: Anket Uygulamasına Katılanların Adapazarı'ndan Göç Etme Sebepleri.....	44
Tablo 28: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirler.....	46
Tablo 29: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Bölgeler.....	46
Tablo 30: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehiri Tercih Sebepleri.....	47
Tablo 31: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirdeki İşleri.....	49
Tablo 32: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirde Oturdıkları Evin Niteliği.....	50
Tablo 33: Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirdeki Hayata Uyum Sağlamada Karşılaştıkları Sorunlar.....	51
Tablo 34: Anket Uygulamasına Katılanların Tekrar Adapazarı'na Dönme Sebepleri...53	
Tablo 35: Anket Uygulamasına Katılanların Adapazarı'na Dönüş Süreleri.....	56
Tablo 36: Anket Uygulamasına Katılanların Tekrar Bir Deprem Olması Halinde Göç Edip Etmeyecekleri.....	57
Tablo 37: Anket Uygulamasına Katılanların Yatırım Tercihleri.....	58
Tablo 38: Sakarya İl Geneli ve İl Merkezi Yıllara Göre Araç Sayısı.....	59
Tablo 39: Anket Uygulamasına Katılanların Deprem Felaketi İle İlgili Düşünceleri...60	
Tablo 40: Anket Uygulamasına Katılanların Adapazarı'na Yeni Yapılan Binaların Depreme Dayanıklılığı Hakkındaki Düşünceleri.....	61
Tablo 41: Anket Uygulamasına Katılanların Adapazarı'nın Geleceği Hakkındaki Düşünceleri.....	62

ÖZET

Anahtar Kelimeler: Deprem, Göç, Şehirleşme.

Adapazarı, konumu, iklim şartları, verimli toprakları, sanayi ve üretim merkezi olması itibariyle gerek diğer illerden, gerekse Türkiye dışından sürekli göç alan bir kenttir. Nüfusun büyük bölümünün dışarıdan gelmesine karşılık Adapazarı'nda geleneksel yapı güçlüdür.

Deprem bakımından en riskli bölgelerden biri olan Adapazarı, sık sık depremlere maruz kalmış ve her defasında depremin faturasını ağır ödemiştir.

17 Ağustos 1999 depremi kentte büyük maddi ve manevi kayıplara neden olmuş, kayıpların büyük olması depremin psikolojik ve sosyolojik etkilerinin de büyük olmasına yol açmıştır.

Deprem sonrası Adapazarı'ndan başta deprem korkusu olmak üzere işsizlik, konut sorunu gibi nedenlerle göç edenler olmuş, ancak belli bir süre sonra Adapazarı'ndan göç edenlerin bir kısmının geri döndüğü görülmüştür.

Bu kişiler, özellikle göç ettikleri şehirdeki sosyal hayata uyum sağlayamamış, zor günlerinde kendilerini anlayacak, mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşacak birilerini bulamamışlardır. Göç ettikleri şehirdeki hayata uyum sağlayamayan bu kişiler, anne ve babalarını, akrabalarını, arkadaşlarını ve komşularını bıraktıkları Adapazarı'na geri dönmeyi tercih etmişlerdir.

Maddi ve manevi kayıpların en aza indirilmesi, depremle birlikte çöken, bozulan toplumsal yapı ve ilişkilerin adil, eşit ve insanca oluşturulması için gerekli tedbirlerin alınması gerekir.

Yeni bir depremle tekrar başa dönülmemesi ve aynı sorunların yaşanmaması için Adapazarı'nda deprem riskinin sürekli olduğu unutulmamalıdır.

SUMMARY

THE RETURN REASONS OF THE PEOPLE WHO HAD IMMIGRATED FROM ADAPAZARI AND RETURNED BACK AFTER 17 AUGUST 1999 EARTHQUAKE

Keywords: Earthquake, Immigration, Urbanization.

There is a continuous immigration trend to Adapazari not only from the other cities but also from foreign countries. This trend is the result of the being a centre of production and industry, the existence of fertile lands, the geopolitical position and the climate conditions. Although the rate of immigrants has a very high proportion to the total population of Adapazari, Adapazari has a very strong traditional structure.

Due to the fact that, Adapazari is located on a region which carries high risk of earthquakes, it has been affected by disastrous earthquakes throughout its history and has been badly damaged.

17th August 1999 earthquake caused tremendous material and otherwise damages. The psychological and social impact of earthquake was very high due to high rate of the damage mentioned above.

Lots of people have immigrated from Adapazari with the motives of fear from earthquake, unemployment, problem of shelter. But most of them have returned back to Adapazari within a period of time.

These people have had problems in complying with the social life of the city that They have immigrated. They couldn't find anyone sharing their happiness and problems. These people have decided to return to Adapazari where They had left their parents, relatives, friends and neighbours.

Precautions should be taken in order to minimize the material and otherwise damages and to reform the fair, equal and humane social relationships which had been upset because of the earthquakes.

It is wise to keep in mind that the risk of an earthquake is very high and continuous in Adapazari not to confront with the same problems with an potential earthquake.

GİRİŞ

Deprem, en çok korku yaratan, maddî ve manevi büyük kayıplara neden olan felaketlerin başında gelmektedir.

Adapazarı, deprem bakımından en riskli bölgelerden biridir. Kuzey Anadolu fay hattının üzerinde olan kent, zeminin elverişsiz olması sebebiyle sık sık depremlere maruz kalmış ve her deprem sonrasında büyük ölçüde maddi ve manevi kayıplar yaşamıştır.

17 Ağustos 1999 tarihinde, yerel saatle 03:02'de, merkez üssü Gölcük ve 7.4 Richter büyüklüğünde, yaklaşık 45 saniye süren bir deprem yaşanmıştır. Marmara Bölgesi'nde yaşanan deprem felaketi onbinlerce kişinin ölmesine ve yaralanmasına, yüzbinlerce kişinin evsiz barksız kalmasına neden olmuştur. Depremin Türkiye'nin kentleşme ve nüfus yopunluğunun en çok olduğu, önemli sanayi tesislerinin bulunduğu bir bölgede meydana gelmesi can ve mal kaybının çok olmasına yol açmıştır. En çok can ve mal kaybı Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde olmuştur. Psiko-sosyal ve ekonomik etkilerinin günümüzde bile devam ettiği bu doğal afet "asrın felaketi" olarak tarihe geçmiştir.

17 Ağustos depreminin felaket haline dönüşmesini; sadece depremin şiddeti, yoğunluğu gibi fiziksel büyüklerle açıklamak hatadır. 17 Ağustos depreminde büyük kayıpların oluşmasında, meydana gelen fay kırılmasının önemli rolü olmakla beraber tarım arazilerinin sanayi için kullanılması ve bölgedeki işgücü talebinden dolayı yoğun göç ve nüfus artışıda çok önemli rol oynamıştır. Bu artış konut ihtiyacını körüklemiş ve böylece depreme dayanıksız yapılaşmaya yol açmıştır. Bazı depreme dayanıklı yapıların zemin dayanımının az olmasından yıkıma uğradığı yada devrildiği belirlenmiştir.

17 Ağustos depreminde en fazla zarar gören yerlerin başında gelen Adapazarı ve çevresinde alüvyonlu yumuşak toprak üzerine yerleşimler yapılmış, bu yerleşim yerleri deprem sırasında sıvılaşma nedeniyle zemin dayanımını daha da kaybetmiştir. Adapazarı'nda binaların %90'ı yıkılmış yada oturamaz hale gelmiştir. İşyerleri de %80 civarında hasara uğramıştır. 19.043 konut ve 4.068 işyeri yıkık ve ağır hasarlı, 12.200 konut ve 1.963 işyeri orta hasarlı ve 18.712 konut ve 1.675 işyeri az hasarlı hale

gelmiştir [Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 8]. 3.891 kişi hayatını kaybederken, 5.180 kişi yaralanmıştır [a.g.e., s. 4].

17 Ağustos depremi Adapazarı'nda büyük maddi ve manevi kayıplara neden olmuş, kayıpların büyük olması depremin psikolojik ve sosyolojik etkilerinde büyük olmasına yol açmıştır.

Deprem sonrası Adapazarı'nda başta deprem korkusu olmak üzere işsizlik, konut sorunu gibi sebeplerle göç edenler olmuştur. Bu göçler kentin sosyal yapısında değişimlere yol açmış ve önemli ölçüde etkilemiştir. Hızlı büyümesini ve kendi içinden gelişmesini büyük ölçüde göçlere borçlu olan Adapazarı'nda, depremden sonra tersine bir göç dalgası yaşanmıştır.

Ancak deprem sonrası Adapazarı'ndan göç edenlerin bir kısmı belli bir süre sonra geri dönmüşlerdir. Kentten göç ediş ve tekrar geri dönüş, çeşitli sonuçları açısından kent için önemli bir durumdur.

Bu araştırma, deprem ihtimali her zaman bulunan ve yaşadığı depremin etkilerini taşıyan insanların 17 Ağustos depreminin ardından Adapazarı'ndan göç ettikten sonra tekrar geri dönme sebeplerini ve bunun sosyal yapıya etkilerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla; Adapazarı'ndan göç etmeyi etkileyen faktörler nelerdir? Göç edilen şehir niçin tercih edilmiştir? Göç edilen şehirdeki hayata uyum sağlamada karşılaşılan sorunlar nelerdir? Adapazarı'ndan göç edenlerin geri dönüşüne sebep olan faktörler nelerdir? gibi sorular temel alınarak bu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma, tarihinde meydana gelen depremler gözönüne alınarak Adapazarı'nda yeni bir deprem olduğunda, insanların depremden nasıl etkileneceklerini, göç ile ilgili davranışlarının ne şekilde olacağını ortaya koyması açısından önemlidir.

Araştırmamızın birinci bölümünde, Sakarya ili; tarihi, sosyal ve ekonomik yönleriyle tanıtılmaya çalışılmış, ancak anlatım daha çok Adapazarı merkez ilçesiyle sınırlandırılmıştır.

İkinci bölümde, tarihteki Sakarya depremleri, 17 Ağustos depremi, depremin ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileri, 17 Ağustos depreminden çıkarılan dersler ve alınması gereken tedbirler konuları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise alan araştırması ve sonuçları ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Alan araştırmasında, araştırma evrenini, 17 Ağustos depremi sonrasında Adapazarı'ndan başka bir şehre yerleşmek amacıyla göç eden ve en az 6 ay süre ile göç ettikleri şehirde yaşadıkları sonra tekrar Adapazarı'na geri dönen aileler oluşturmuş ve kartopu örnekleme yöntemiyle tespit edilen 130 kişiye anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili araştırma ve yayınlar taranarak literatür çalışması da yapılmıştır. Anket uygulamasının eksiklerini giderebilmek ve ayrıntılı bilgi edinmek için anket uygulamasına katılan 48 kişiyle mülakat yapılmış ve gözlemlerden faydalanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır.

Tabii afetlerle karşılaşması her zaman mümkün olan ülkemiz ve Adapazarı depreme hazırlıksız yakalanmıştır. 17 Ağustos depremi ile Adapazarı'nın bir deprem bölgesi olduğu olduğu, sık sık depremlere maruz kalabileceği sözkonusu olduğundan ciddiye alınması gerekliliği anlaşılmalıdır. Yaşanılan afetlerden ders alınarak afetlerle karşılaşmadan önce gerekli tedbirler alınmalı ve uygulanmalıdır. Alınacak tedbirler, göç kararları ve Adapazarı'nın geleceği için önemlidir. Depremlerin ardından yapılan çalışmalar genelde maddi zararların tespit edilmesi ve giderilmesi yönünde olduğundan olayın sosyal boyutu ihmal edilmektedir. Deprem ihtimali her zaman bulunan Adapazarı'nda göç olgusu bundan sonrada varlığını hissettireceğinden, kentin yalnızca ekonomik sorunları üzerinde durulmamalı, sosyal problemler gözönüne alınmalıdır. Bu sebeple Adapazarı'ndan deprem sonrası göç edişler ve geri dönüşler çalışma alanı olarak seçilmiştir.

1. SAKARYA İLİ

1.1. SAKARYA İLİNİN TARİHÇESİ

Tarihçiler Sakarya adının Frig dilindeki Sangari'den türediğine inanırlar. Sangari o dönemin en önemli Frig tanrılarında biridir. Bu kökten Sangarius adı türemiştir [Erendil, 1982: 17]. Ayrıca Eski Yunanlıların, Sakarya Irmağı'na "saldırgan" anlamında Zakharon adını verdikleri de bilinmektedir. Bu ad daha sonraları değişime uğrayarak Cumhuriyet Dönemi'nde Sakarya biçimini almıştır [Yurt Ansiklopedisi, 1983: 6453].

İl merkezi olan Adapazarı ise daha yakın bir tarihte kuruldu. XIV. Yüzyılın başlarında, Orhan Gazi'nin komutanlarından Konur Alp'çe Tıgçılar adıyla kurulduğu bilinmektedir. Tıgçılar'ı da içine alan toprak parçası, bir ada görünümünde olduğu için, daha sonraki yüzyıllarda Ada adıyla anılır oldu. Giderek çevre için bir alışveriş merkezi özelliği kazanarak Adapazarı adını aldı [Tuncel, 1999: 4]. Uzun yıllar Kocaeli'ye bağlı bir ilçe olarak yaşayan Adapazarı, 1954 tarihinde "Sakarya" adıyla vilayet olmuştur [www.adptso.org.tr].

1.2. SAKARYA'NIN SOSYAL YAPISI

1.2.1. NÜFÜS YAPISI VE NİTELİĞİ

TABLO 1. TÜRKİYE VE SAKARYA NÜFUS İSTATİSTİKLERİ

YILLAR	TÜRKİYE (000)			SAKARYA (000)		
	Nüfus (000)	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı %	Nüfus Yoğunluğu	Nüfus (000)	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı %	Nüfus Yoğunluğu
1955	24.065	2.8	31	297.108	-	62
1960	27.755	2.9	36	361.992	3.9	75
1965	31.391	2.5	41	404.078	2.2	84
1970	35.605	2.5	46	459.052	2.6	95
1975	40.348	2.5	52	495.649	1.5	103
1980	44.737	2.1	58	548.747	2.0	114
1985	50.664	2.5	65	610.500	2.1	127
1990	56.473	2.2	73	683.061	2.2	142
1997	62.866	1.6	81	731.800	1.3	152
2000	67.804	2.1	88	756.168	1.0	156

Kaynak: Sakarya Ekonomi Dergisi, 2003: 46

Bir şehrin büyüüp gelişmesi nüfusu ve bu nüfusun fonksiyonu ile ilgilidir. Sakarya ilinin nüfus gelişimine baktığımızda; 1927 yılında 138.312 olan toplam nüfus, aradan

geçen 28 yıl sonra, 1955’de 297.108 toplam nüfusa, 1970 yılında ise 459.052’ye yükselmiştir. Nüfus yoğunluğu Türkiye nüfus yoğunluğunun iki katına ulaşmıştır. 1950 yılından sonraki sanayileşme hareketleri, bölge nüfusundaki artışın büyük sebeplerindendir [Bayraktar, 1998: 14].

Nüfus artış hızını etkileyen önemli sebeplerden biride depremlerdir. Ancak 1943, 1956 ve 1967 depremlerine rağmen nüfustaki artış sürmüştür. Balkanlardan gelen göçmenlerin yanısıra iç göçlerde nüfus artışını etkilemiştir [a.g.e., s. 15].

1955-2000 döneminde Sakarya ilinin nüfusu sürekli artış göstermiştir. 1960-1990 döneminde Sakarya ilinin yıllık nüfus artış hızı genel olarak ülke ortalamasına yakın iken, son on yılda ise ülke ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. Ancak Sakarya ilinde nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının iki katına yakın bir durumda olması dikkat çekicidir.

1955-2000 döneminde Sakarya ilinin, ülke ortalamasına göre kırsal kesim ağırlıklı bir nüfus yapısına sahip olduğu görülmektedir. Nüfusun yaklaşık yarısının kırsal kesimde yaşaması, tarım topraklarının elverişli olmasıyla ilgilidir. Ancak şehirde yaşayan nüfusun payı özellikle 1985 yılından sonra oldukça hızlı bir artış göstermiştir [Sakarya Ekonomi Dergisi, 2003: 46].

TABLO 2. TÜRKİYE VE SAKARYA’NIN KIRSAL VE KENTSEL DAĞILIMI

YILLAR	TÜRKİYE (000)				SAKARYA (000)			
	Kent Nüfusu	Pay (%)	Köy Nüfusu	Pay (%)	Kent Nüfusu	Pay (%)	Köy Nüfusu	Pay (%)
1955	6.927	28.8	17.137	71.2	74.255	25.0	222.853	75.0
1960	8.860	31.9	18.895	68.1	111.064	30.7	259.028	69.3
1965	10.806	34.4	20.586	65.6	124.936	30.9	279.142	69.1
1970	13.691	38.5	21.914	61.5	152.277	33.2	306.745	66.8
1975	16.869	41.8	23.479	58.2	177.210	34.7	323.439	65.3
1980	19.645	43.9	25.092	56.1	195.069	35.6	353.678	64.4
1985	26.866	53.0	23.798	47.0	259.617	42.5	350.883	57.5
1990	33.326	59.0	23.147	41.0	300.797	44.6	374.343	55.4
1997	40.630	64.7	22.180	35.7	331.431	45.3	400.369	54.7
2000	44.006	64.9	23.798	35.1	459.824	60.8	296.344	39.2

Kaynak: Sakarya Ekonomi Dergisi, 2003: 47

1980 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, nüfusun %64,4’lük bölümü kırsal kesimde %35,6’lık bölümü de kentte oturmaktaydı. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ise; Sakarya’nın nüfusu 756.168 civarında olduğu ve bu nüfusun %60.8’i kentte,

%39.2'si kırsalda yaşamakta olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, yavaş da olsa Sakarya'da nüfusun giderek kentlere doğru kaymakta olduğunu göstermektedir. Kentleşmenin artmasında sanayinin önemli bir payı vardır [ATSO, 2000: 1].

Şehir nüfusunun en yaygın olduğu ilçe, merkez ilçedir. 2000 tarihindeki nüfus sayım sonuçlarına göre Adapazarı merkez nüfusu 160.757, büyükşehir nüfusu ise 309.150 olarak saptanmıştır [www.adapazari-bld.gov.tr].

Sakarya ilinde, 39 belediye ve 497 köy yerleşimi bulunmaktadır. Adapazarı'nda 6 Mart 2000 tarihinde Büyükşehir Belediyesinin kurulmasıyla beraber, büyükşehir içinde kalan köyler, mahalle statüsüne dönüştürülmüş, dolayısıyla köy sayısı azalmış, mahalle sayısı artış göstermiştir [ATSO, 2000: 2].

TABLO 3. NÜFUSUN İLÇELERDEKİ YILLIK ARTIŞLARI (%)

İLÇELER	1990-1997 Yıllık Artış			1997-2000 Yıllık Artış		
	Toplam	Kent	Kır	Toplam	Kent	Kır
Adapazarı	1.98	1.30	2.69	-2.56	-5.73	0.27
Akyazı	1.60	1.83	1.49	2.51	0.95	3.16
Ferizli	2.63	4.21	1.72	6.89	14.68	-1.41
Geyve	0.30	2.16	-0.81	2.52	3.98	1.58
Hendek	-0.36	0.51	-0.98	2.98	5.05	1.32
Karapürçek	-5.02	2.42	-9.74	3.23	2.50	3.68
Karasu	-0.66	2.41	-2.54	5.80	10.17	2.19
Kaynarca	-0.34	3.21	-1.10	0.62	6.21	-0.89
Kocaali	-0.46	3.32	-3.94	3.94	1.11	6.15
Pamukova	0.82	2.39	-1.06	2.31	2.64	1.91
Sapanca	3.35	1.86	4.80	3.32	8.46	-4.26
Söğütü	-0.39	-0.23	-0.48	2.56	13.15	-10.30
Taraklı	-1.02	0.16	-2.22	-4.13	-8.64	-0.40
Toplam	1,20	1,58	0,89	0,62	0,30	0,88

Kaynak: Sakarya Ekonomi Dergisi, 2003: 48

1997-2000 dönemi yıllık nüfus artışlarına baktığımızda; Adapazarı merkez nüfusunda bu yıllarda azalma yaşanırken, diğer ilçelerin nüfusunda artış görülmektedir. Bu değişim de 17 Ağustos depremi etkili olmuştur.

17 Ağustos 1999 depreminden sonra Adapazarı merkezindeki konutların çoğu oturulamaz hale geldiği için, halkın önemli bir bölümü, Sapanca ve Karasu gibi yazlıkların bulunduğu yörelerde, yakın ilçelerde ve köylerde ikamet etmeye başladıklarından, şehrin nüfusu azalmış, köylerin ve beldelerin nüfusunda artış

olmuştur. Ayrıca deprem dolayısıyla başka illere göç edenler yada geçici olarak çocuklarının eğitimi için il dışında ikamet edenler nedeniyle de Adapazarı merkezinde nüfusun bir miktar azaldığı görülmektedir [ATSO, 2000: 2].

Yukarıda anlatılarından şu ortaya çıkmaktadır ki, Sakarya'da yavaş da olsa nüfus artışını sağlayan temel faktör, doğum ve ölümler arasındaki fark değil, daha çok göçlerdir. Göç olayı olmazsa, nüfus artışının yıldan yıla azalacağı anlaşılmaktadır [Eryılmaz ve diğ., 1996: 6].

1.2.2. GÖÇLER VE DEĞİŞEN SOSYAL YAPI

Sakarya ili ve Adapazarı merkez ilçesi, hızlı büyümesini ve kendi içinden gelişmesini büyük ölçüde göçlere borçludur. Kafkasya'dan ve Balkanlar'dan çeşitli tarihlerde gelenlerle önceden yerleşenler arasındaki rekabet duygusu, şehrin yeri, mutedil iklim şartları ve verimli toprakları, sanayi ve üretim merkezi oluşu ile gerek köylerinden, gerek diğer illerden ve gerekse Türkiye dışından gelenler için bir cazibe merkezi olmuştur [Arı ve Tütengil, 1968: 5].

İle dışarıdan göçler genel olarak, Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkasya'dan gelen göçmenlerdir. Göçler; 1854-1855 Kırım Savaşı, 1850-1860 Şeyh Şamil Olayı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) ve 1912 Balkan Savaşları gibi bazı önemli olaylardan sonra gerçekleşmiş ve göçmenler genel olarak Marmara Bölgesi'nde bu arada Adapazarı ve çevresine yerleşmişler yada yerleştirilmişlerdir [Abay, 1997: 17]. Özellikle 93 Harbi sonrasında Kafkasya'dan gelen Çerkez, Gürcü ve Abazalar Adapazarı yöresine yönelen göç akımının öncüleridirler. Daha sonra Balkan Savaşı (1912) göçmenleri, Lozan Antlaşması sonrasında nüfus mübadelesi sonucu gelen Batı Trakya göçmenleri ve 1934-1950 arasında da Romanya ve Bulgaristan'dan gelenler Adapazarı ve çevresine yerleştirilmişlerdir [Erendil, 1982: 28].

Adapazarı'ndaki göçmenlerin bölgenin gelişimi açısından çok olumlu rol oynadıkları bilinmektedir. Örneğin; Bulgaristan göçmenleri bir yandan kurdukları doğrama atölyeleri ile büyük gelir sağlarken, diğer yandan da kereste ticareti yapmışlardır. Doğu Rumeliler ise küçük arabalarıyla sürdürdükleri ticaretin yanı sıra taşımacılık işinden para kazanmışlardır [a.g.e., s. 30].

1950 sonrasında da Bulgaristan'dan toplu bir göç hareketi olmuş, izleyen yıllarda gelen Balkan göçmenlerinden bir bölümü de, Sakarya iline yerleşmişlerdir. Bu dönemde gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu il merkezine yerleştiği için, ilin kentsel nüfusu da önemli ölçüde artmıştır.

Adapazarı'nın ülke içinden aldığı göçlerde, Karadeniz Bölgesi kökenliler önemli yer tutar. Sakarya'daki Karadenizliler'in büyük bir bölümü I. Dünya Savaşı sonrasında Trabzon'da baş gösteren Pontus Hareketi'nin verdiği tedirginlikten sonra topluca Adapazarı yöresine gelmiştir. 1985'te Sakarya'da oturan Karadenizliler'in %44'ünü Trabzonlular oluşturmaktadır [Bayraktar, 1998: 20].

Sakarya ilinde 1955-1960 döneminde Sakarya doğumluların %9,9'u başka illere göç etmiştir. Bu dönemde Sakarya ili az göç veren, fazla göç alan bir il durumundadır. Bu durum, Sakarya ilinin verimli tarım alanlarına sahip olmasından dolayı ortaya çıkan işgücü talebi ve 1950'li yıllarda kurulan sanayi tesisleri ile açıklanabilir. (1951'de Vagon Fabrikası, 1953'de Şeker Fabrikası kurulmuştur) [Yurt, 1999: 9].

1960-1965 yılları arasında ise, Sakarya'nın aldığı göç verdiği göçten daha az olduğu görülmektedir. Sakarya ilinden diğer illere göç eden nüfus oranı %28.6 iken diğer illerden Sakarya iline göç eden nüfusun oranı %24,7'dir. Sakarya, İstanbul'a ve bu dönemde hızlı bir gelişme ve sanayileşme sürecine giren Kocaeli'ne göç vermiştir ve daha sonra bu illere Bursa'da eklenmiştir. Bu göçler, bu dönemde yeni istihdam alanları oluşturacak sanayi kuruluşlarının yetersiz olmasıyla açıklanabilir [a.g.e., s. 10].

1970'lerin ikinci yarısında il ekonomisinin yeniden canlanması, İl dışına verilen göçü durdurmuş ve il yeniden göç almaya başlamıştır. 1980'lerde Sakarya, hem sanayi ve ticaret kesimlerinin yaptığı yeni iş imkanları, hem de tarım kesiminin mevsimlik işgücü talebi dolayısıyla, özellikle doğu illerinden sürekli göç almıştır. Ayrıca doğu illerinden olan göçün en önemli nedenlerinden biri o bölgedeki anarşik olaylardır. Bu yeni göç dalgası, bu yıllarda Adapazarı kentinde gecekondulaşma olgusunu ilk kez gündeme getirmiştir [Bayraktar, 1997: 130]. Adapazarı'nda kent içerisinde ilk gecekondulaşma Hızırtepe ve Tepekum mahallelerinde yapılmıştır [ATSO, 2003: 128].

1980 ve 1985 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Sakarya, Türkiye’de en çok göç alan şehirler arasında onuncu sırada yer almaktadır [Bayraktar, 1997: 132].

Türkiye’nin çeşitli yerlerinden Sakarya’ya doğru olan bu göçlerin fazla olması işsizlik, konut sorunu, çevre kirliliği, çarpık kentleşme, sağlık ve eğitim gibi bir takım problemler ortaya çıkarmıştır [Yurt, 1999: 13].

1.2.3. KÜLTÜR HAYATI

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra bölgeye yerleşen Kafkas ve Balkan göçmenleri ile Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen göçmenler kültürel yapıya ayrı bir güzellik ve zenginlik katmışlardır [www.sakarya.gov.tr].

En eski kültürel ve folklorik özelliklere, göçlerin en az gelip yerleştiği Geyve ve Taraklı bölgelerinde daha çok rastlanmaktadır. Bu yörede yaşayan yerli halka manav denilmektedir ve bu yörede yaşayan insanlar kendi geleneksel “manav kültürü”nü korumaktadır [Sakarya Valiliği, 1994: 224].

Yerleşimlere göre “Ova Manavı” ve “Bayır (Dağ) Manavı” denen kesimler de değişik özellikler göstermektedir. Ova kesimdekiler kentlerle ilişkileri ve çağdaş değerleri benimsemeye daha yatkınken, “Bayır Manavları” kentsel ilişki ve değerlere daha uzak durmaktadır. Manavların kırsal kesimde oturması ve tarımla uğraşması, göçle gelen toplulukları etkinlik alanı sağlamıştır. Özellikle Rumeli ve Balkanlar’dan gelen göçmenler merkezlere yerleşmiş, kültürlerini, uğraş biçimlerini de getirmişlerdir [Bayraktar, 1998: 37].

1954’te il olmasından sonra Sakarya’nın toplumsal yapısı ve günlük yaşamı yeniden biçimlenmeye başlamıştır. Kentlerdeki nüfusun artmasıyla birlikte geleneksel ev yapıları bozulmuştur. Giyim-kuşam özellikleri değişmiştir. Aynı dönemde “Boşnak Mahallesi”, “Çerkez Mahallesi” gibi kapalı yerleşim birimlerinde de çeşitlenme görülür. Geleneksel işleri, bunların yapıldığı merkezleri simgeleyen Kömürpazarı, Soğanpazarı, Tıgıcılar, Semerciler gibi yer adları ise yeni konut alanlarına dönüşmüştür [a.g.e., s. 38].

Geleneksel sanatlar yönüyle oldukça zengin olan ilde, eskiden, çömlekçilik, ağaç oymacılığı, dokumacılık, el örgü işleri, süpürgecilik, sepetçilik, bakırcılık yaygındı.

Ancak bu sanatlar modern teknolojiyle birlikte unutulmaya yüz tutmuşsada halen birkaç küçük atölyede üretim yapılmaktadır. Nitekim il merkezindeki “Hasırcılar, Semenciler, Pabuçcular, Tıgırcılar” gibi mahalle isimleri geleneksel el sanatlarının ilde ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Rumeli’den gelen göçmenlerin getirdiği bu el sanatı, 1957 yılında faaliyete geçmiş olan süpürge borsasının kurulmasıyla önem kazanmıştır. Bugün süpürge üretimi teknoloji nedeniyle gerilemiş durumdadır. İlde el dokuma tezgahları tarihe karışırken, sözkonusu tezgahlarda dokunmuş halı, kilim ve bez dokuma örnekleri bazı evlerin köşesinde ve köylerde hatıra olarak durmaktadır [Sakarya Valiliği, 1998: 163].

Yeni il olmasına ve nüfus yapısına rağmen, Sakarya’da dini inançlar önemli ölçüde ortaktır. Nüfus yapısındaki çeşitlilik daha çok töresel değerlerde kendini göstermektedir [Bayraktar, 1998: 40].

Ekonominin, iş ve çalışma biçimlerinin değişimine rağmen gelenekselliğin uzun süre toplumsal yaşamda sürmesinde törelerin payı büyüktür. İş, alışveriş, evlenme gibi toplumsal ilişkilerde her kesimin içe dönük yapısını koruması da töresel değerlerin ildeki etkisini göstermektedir. Öte yandan il merkezi, kıyı kasabası görünümündeki Karasu ve Kaynarca ilçeleri geleneksel yapının geçirdiği değişimi de simgelemektedir. Bu merkezlerde kentleşme sürecinde çeşitli nüfus grupları arasındaki ilişkinin de yoğunlaştığı görülmüştür.

1.3. SAKARYA’NIN EKONOMİK YAPISI

1.3.1. TARIM VE HAYVANCILIK

TABLO 4. TARIMIN SAKARYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

İktisadi Faaliyet Alanları	Türkiye	Marmara	Sakarya
Tarım	14.5	5.2	20.5
Sanayi	25.3	33.8	25.6
İnşaat	6.0	5.6	6.5
Ticaret	20.8	23.7	20.4
Ulaştırma ve Haberleşme	13.9	13.2	11.1
Diğer	19.5	18.5	15.9

Kaynak: ATSO, 2003: 175

Yüzölçümü 482.100 hektar olan Sakarya ilinde tarım yapılan topraklar 237.100 hektar genişlikte ilin yaklaşık %49’unu kaplamaktadır [Sakarya Valiliği, 1998: 109].

Adapazarı kentinin Akova'nın ortasında kurulmuş olması, kentleşmenin yaygınlaşmasına bağlı olarak, verimli tarım topraklarının yitirilmesine sebep olmuştur [Bayraktar, 1998: 62].

Tarla bitkileri tarımda en önemli gelir kaynağıdır. Buğday, mısır, şekerpancarı, patates ve ayçiçeği üretimi oldukça büyük önem taşır. Ülkemizin mısır üretiminin %20'si Sakarya'da üretilmektedir [Bayrak, 2000: 34]. Yüksek verimli ve yüksek gelir getiren şekerpancarı üretimi de Adapazarı tarımına damgasını vurmuştur.

Sakarya'da Adapazarı Ovası gibi verimli tarım alanlarının bulunması, ilde tarım sektöründeki istihdamın önemini arttırmaktadır. Tarım sektöründe işgücü ihtiyacı, işçi temini zorunluluğu getirmektedir. Bundan dolayı Sakarya ili, tarım sektöründe istihdam edilmek üzere mevsimlik göç alan bir il durumundadır [Yurt, 1999: 9].

Hayvancılık, Sakarya ili için ikinci tarımsal faaliyet koludur ve önemli bir gelir kaynağıdır. Sakarya, hayvan ticaretinin en yoğun olduğu ulaşım ağı üzerindedir. İstanbul ve Kocaeli gibi kalabalık şehirlere yakınlığı, bu sektörün Sakarya'daki önemini arttırmıştır [Sakarya Valiliği, 1994: 149].

1.3.2. SANAYİ

Sakarya'da sanayi, geniş bir alana yayılmayıp, çoğunluğu Adapazarı merkez ilçesinde toplanmıştır. Bu sebeple, Adapazarı merkez ilçesiyle ildeki öteki yerleşimler arasında büyük farklar bulunmaktadır [Bayraktar, 1998: 113].

Sakarya'da sanayiye daha Cumhuriyet öncesinde ilk adımlar atılmış ve 1916 yılında Kurtuluş Savaşı'nda ordumuzun ihtiyacını karşılayan DA-TA Ağaç İşleri Fabrikası (bugünkü TZDK) kurulmuştur [Sakarya Valiliği, 1994: 140].

Adapazarı Cumhuriyet Döneminde büyük gelişme göstermiş, 1935 yıllarında birçok ipek fabrikası ve tarıma elverişli olması nedeniyle bir un fabrikası kurulmuştur.

Adapazarı'nda 1940-1950'li yıllarda ve il olduktan sonra gerçek sanayi atılımları yapılmış ve büyük sanayi kamu kurumları gelmiştir. 1943 yılında TZDK kurulmuş, Askeri Ağır Bakım Fabrikası Adapazarı'na nakledilmiş, 1951 yılında Vagon Fabrikası ve 1953 yılında Adapazarı Şeker Fabrikası işletmeye açılmıştır [ATSO, 2003: 200].

Bölgede sanayinin oluşmasını sağlayan kamu kuruluşlarından sonra, sanayi yatırımlarının hemen hemen tamamı özel sektör tarafından yapılmıştır. 1973 yılında kurulan, halkın Tank-Palet ismiyle tanıdığı 1010 Ordu Donatım Ana Tamir Fabrikası sözü edilecek tek kamu yatırımı olmuştur [Sakarya Valiliği, 1998: 103].

Özel teşebbüsün Sakarya sanayine yatırıma başlaması sonucu; Uniroyal Lastik Fabrikası, Asit Sanayi AŞ, Satüdaş, Paksan Kireç Sanayi, Freuhauf, Otoyal Sanayi AŞ, Lucas Elektrik Sanayi, Doğan Gıda vb. sanayi kuruluşları faaliyet göstermiştir [Sakarya Valiliği, 1994: 140].

İlde 1990 yılından sonra sanayi sektöründe önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye ekonomisinin en önemli bölgesi olan Marmara'da yaşanan yoğunluk, sosyal hayatı ve sanayi üretimini güçleştirmiş, Sakarya en önemli alternatif haline gelmiştir. Ulaşım kolaylığı, uygun yatırım alanlarının bulunması, büyük holdinglerin Sakarya'yı yatırım üssü olarak seçmeleri (Koç, Toprak Holding, Ülker Grubu, Toyota vb), nitelikli insangücü (yaklaşık 30 bin öğrenciye sahip olan SAU, Meslek Liseleri) olanakları yatırımcıların Sakarya'yı tercih etmelerine neden olmuştur [ATSO, 2003: 201].

İlde son yıllarda özellikle otomotiv, tekstil ve gıda sektörlerinde büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Toyota, Otoyal, Tırsan gibi dev kuruluşların yaptıkları yatırımlar, hem otomotiv yan sanayi üreticilerinin büyümelerine hem de ilin ekonomisinin gelişmesine yol açmıştır.

Gıda sektöründe özellikle Süt Ürünleri ve Tavukçuluk alanında önemli yatırımlar yapılmıştır [a.g.e., s. 201].

Sakarya ilinde 3 Organize Sanayi Bölgesi ve yerleri tespit edilen 4 Organize Sanayi Bölgesi ile birlikte toplam 7 Organize Sanayi Bölgesi alanı mevcuttur.

TABLO 5. SAKARYA İLİNDEKİ 1. VE 2. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDEKİ FİRMALARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	1. Organize Sanayi Bölgesi		2. Organize Sanayi Bölgesi	
	Adet	Yüzde	Adet	Yüzde
Otomotiv ve Metal	31	48	45	52
Plastik Sanayi	7	11	8	9
Tekstil Sanayi	8	13	10	11
Orman Ürünleri	2	3	8	9
Elektrik-Elektronik Sanayi	2	3	3	3
Gıda Sanayi	2	3	4	4
Yapı Elemanları	8	13	8	9
Kimya Sanayi	4	6	3	3
Toplam	64	100	89	100

Kaynak: ATSO, 2003: 205

Adapazarı'ndaki Birinci Organize Sanayi Bölgesi 64 sanayi parseline sahip olup 34 firma üretime geçmiştir ve yaklaşık 3000 kişi çalışmaktadır. Tüm tesisler faaliyete geçtiklerinde yaklaşık 8500 kişiye iş imkanı sağlayacaktır.

Hendek'teki İkinci Organize Sanayi Bölgesi, 106 sanayi parseline sahiptir. 3 firma inşaatları devam etmektedir. 2 firmada proje aşamasındadır. Bu Organize Sanayi Bölgesi tamamlandığında 20000 kişiye iş imkanı sağlayacaktır.

Söğütlü'deki Üçüncü Organize Sanayi Bölgesi 66 sanayi parseline sahiptir. 38 sanayi parseli müteşebbüslere tahsis edilmiştir. Ayrıca 4-5-6-7 Organize Sanayi Bölgeleri için uygun yerler tespit edilmiş ve bu yerlerin Organize Sanayi Bölgesi alanı ilan edilmesi için Yatırım Programına alınması konusunda girişimler devam etmektedir [Sakarya Valiliği, 2000: 27].

TABLO 6. SAKARYA İLİNDEKİ KOBİLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI VE İSTİHDAM DURUMU

Sektörler	Adet	Yüzde	İstihdam Edilen Kişi Sayısı
Gıda	146	31	5154
Dokuma-Giyim	46	10	2937
Makine İmalatı	45	10	1232
Orman Ürünleri	47	10	1089
Metal-Çelik	26	6	801
Petro-Kimya	51	10	1138
Elektrik	14	3	616
Taşıt Araçları	45	10	4388
Yapı-İnşaat	36	8	1012
Diğer	7	2	52
Toplam	463	100	18419

Kaynak: ATSO, 2003: 203

Sakarya'da KOBİ denilen küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sanayide önemli bir yeri vardır. Birçok büyük sanayi kuruluşuna yan sanayi imalatı yapan, Sakarya'daki KOBİ'ler gelişmiş teknolojiye sahiptirler. İlin çeşitli bölgelerinde değişik sektörlerde üretim yapan 1.094 KOBİ'de yaklaşık 20000 kişi istihdam edilmektedir [ATSO, 2003: 202].

Sakarya'nın Karadeniz kıyısında ve Karasu-Kaynarca sahillerinde öngörülen 82 km² arazide "Serbest Şehir" kurulması projesi Türkiye için önemli ekonomik atılım olacaktır. Türkiye'nin ilk serbest şehrinin hayata geçirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. İpekyolu Vadisi Serbest Şehir Projesi gerçekleştiğinde, Türkiye, Doğu Avrupa ve Karadeniz ülkelerinin, Türk Cumhuriyetleri'nin ve Ortadoğu'nun finans merkezi haline gelecektir [ATSO, 2000: 4].

Bölgede, 10 yıl içerisinde yaklaşık 1 milyar 500 milyon dolar altyapı yatırımı yapılacağı, toplam yatırımın 30 milyar doları bulacağı tahmin edilmektedir. Serbest bölge tam kapasite ile faaliyete geçtiğinde 20 milyar doların üzerinde ihracat yapılması ve 160 bin kişiye iş imkanı sağlanması hedeflenmektedir [ATSO, 2003: 31]

1.3.3. TİCARET

Adapazarı'nda ticaret eskiden beri gelişmiştir ve canlıdır. Adapazarı'nda ticaret ve ulaştırma kesimlerinin gelişmesi birlikte olmuş, Türkiye'nin en önemli kara ve demiryollarının bu bölgeden geçmesi, ilde bu kesimin eskiden beri canlı olmasına yol açmıştır. İstanbul, Kocaeli, Ankara, Eskişehir ve Bursa gibi büyük illere yakın olması ve bağlantı yollarının Sakarya'dan geçmesi Sakarya ilini cazip hale getirmektedir [Bayrak, 2000: 36]. 1980 yılında Anadolu Demiryolu'nun İstanbul-Adapazarı bölümünün işletmeye açılmasıyla orman ürünleri pazarlaması ve ticareti önem kazanmıştır. Ayrıca bu dönemde İstanbul pazarına yönelik tarım yapılmaya başlanmıştır.

1950'lerde bölgede tarım ve ticarete yeni atılımlar gerçekleşmiş, tarım ürünleri, 1950'lerin ikinci yarısından itibaren işlenmeye başlanarak, il ticaretindeki önemini arttırmıştır. İlin sanayileşmesiyle birlikte ticarete çeşitlilik artmış, tarım ürünlerine dayalı ticarete sanayi ürünleri de katılmıştır [Bayraktar, 1998 : 94].

TABLO 7. SAKARYA İLİNDE YENİ KURULAN VE KAPANAN ŞİRKETLER

Şirket Türü	Yeni Kurulan Şirketler		Kapanan Şirketler	
	2001 Yılı Şirket Sayısı	2002 Yılı Şirket Sayısı	2001 Yılı Şirket Sayısı	2002 Yılı Şirket Sayısı
Kollektif	2	2	4	2
Komandit	-	-	-	-
Limited	251	258	73	89
Anonim	24	40	39	26
Kooperatif	20	23	22	20
Toplam	297	323	138	137

Kaynak: ATSO, 2003: 249

Sakarya’da 2002 yılında 323 yeni şirket kurulmuş, 137 şirket kapanmıştır.

2002 yılında ilin toplam ihracatı, bir önceki yıla göre % 34,6 oranında artarak 66 milyon 948 bin dolar seviyesine yükselmiştir. Bu dönemdeki ithalat ise % 4,8’lik bir azalışla 41 milyon 382 bin dolardır [ATSO, 2003: 248].

Sakarya’dan yapılan ihracat ürünleri, canlı hayvan ve ürünleri, orman ürünleri ve mobilya, mermer ürünleri, fındık, yaş sebze ve meyve, maden-metal ürünleri, inşaat malzemeleri, kamyonet midibüs ve kamyon, gıda ürünleri ve oto aksesuarı ve yedek parçadır.

Sakarya’ya yapılan ithalat ürünleri ise işlenmemiş ağaç ürünleri tomruk, kereste ve parke taslağı, PVC ham maddesi, rulo sac mamülleri, oto ve treyler yedek aksamı, muhtelif kimyevi maddeler, cam yünü ve lifi, işlenmemiş ham alüminyumdur [a.g.e., s. 263].

2. DEPREM VE ETKİLERİ

2.1. 17 AĞUSTOS 1999'A KADARKİ SAKARYA DEPREMLERİ

Sakarya, deprem bakımından en riskli bölgelerin başında gelmektedir. Kuzey Anadolu fay hattının üzerinde olan bu bölge, zeminin elverişsiz olması nedeniyle sık sık depremlere maruz kalmış ve depremin faturasını her defasında ağır ödemiştir [ATSO, 2000: 24].

Adapazarı, 1923, 1943, 1957 ve 1967, son olarak da 17 Ağustos 1999'da ağır depremler yaşamış ve bunların yıkıcı tesirleri çok büyük olmuştur [Sakarya Eğitim Araçları Merkezi, 1967: 15].

TABLO 8. TARİHTEKİ SAKARYA DEPREMLERİNDE OLUŞAN İNSANGÜCÜ KAYBI VE BİNA HASARLARI

Tarihteki Sakarya Depremleri	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı	Yıkılan Bina Sayısı	Ağır Hasarlı Bina Sayısı	Orta Hasarlı Bina Sayısı	Az Hasarlı Bina Sayısı
1943 Depremi	336	-	524	227	928	575
1957 Depremi	-	-	-	187	-	317
1967 Depremi	81	224	-	5837	5153	-

Kaynak: Sakarya Eğitim Araçları Merkezi, 1967: 16

1923 yılındaki depremle ilgili yeterli bilgi yoktur.

Merkez üssü Hendek olan ve şiddeti 6,6 olarak kaydedilen 1943 depreminde, Adapazarı merkezinde 524 bina tamamen yıkılmış, 227 bina ağır, 928 bina orta ve 575 bina ise az hasar görmüştür. Bu depremde 336 kişi de hayatını kaybetmiştir [ATSO, 2000: 24].

Merkez üssü Abant olarak kaydedilen ve şiddeti 7,1 olarak ölçülen 1957 depreminde 187 bina ağır, 317 bina az hasar görmüş fakat Adapazarı'nda can kaybı olmamıştır.

1957 depreminden tam 10 yıl sonra, 1967 yılındaki depremin merkez üssü Mudurnu ve şiddeti 6,8'dir. Bu depremde başta Adapazarı olmak üzere Sakarya'ya bağlı diğer ilçe ve köyler önemli ölçüde tahrip olmuştur. Bütün il dahilinde 5837 konut ağır hasar görmüş, 5153 konut da yardım almaya hak kazanmış, hafif yaralı 111 kişi ağır yaralanarak iyileşen 113 kişi, ölü sayısı da 81 kişi olarak tespit edilmiştir [Sakarya Eğitim Araçları Merkezi, 1967: 16].

1967 Adapazarı depreminde yıkılan binaların incelenmesinde binalarda yapım hatasının olduğu görülmüş, ilgili Bakanlıklarca bundan sonraki yapılaşmanın devlet tarafından kanunlarla tespit edilerek yapılması gereği üzerine açıklamalar yapılmış, ancak yeterli önlemler alınmamıştır [Sakarya Valiliği, 2000: 53].

2.2. 17 AĞUSTOS 1999 DEPREMİ

Dünyanın en aktif deprem kuşağında bulunan ülkemizin %95'i deprem etkisi altındadır. Bu etkiyi en fazla hisseden kuşak ise Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde bulunan bölgelerimizdir [ATSO, 2000: 46].

17 Ağustos 1999 tarihinde, saat 03: 02'de Kuzey Anadolu Fay Hattının Düzce-Adapazarı-Kocaeli-Gölcük-Yalova-Çınarcık doğrultusundaki kesiminde yaklaşık 45-50 saniye süren bir deprem meydana gelmiştir [Şimşek, 1999: 131]. Merkez üssü Gölcük-Arifiye olan bu deprem İzmit Körfezi ile Düzce arasında 120 km'lik yüzey kırığı meydana getirmiş ve nüfusumuzun %40'ının yaşadığı çok geniş bir alanda etkili olmuştur [ATSO, 2000: 46].

Etkilediği alan ve verdiği hasar yönünden son dönemlerin dünyadaki en şiddetli depremi olması nedeniyle büyük önem taşıyan 17 Ağustos Depremi, Adapazarı, Kocaeli, Gölcük, Değirmendere ve Yalova'nın yanısıra İstanbul, Bolu, Bursa ve Eskişehir illerinde de hissedilmiştir [Karaesmen, 2002: 228].

1967 Adapazarı depreminden sonra bölgeyi etkileyen en büyük deprem olan 17 Ağustos Depremi, yayıldığı alan, şiddeti ve etkileri açısından "asrın felaketi" olarak nitelendirilmiştir. Hasar gören yörelerin büyük nüfus yoğunluğuna sahip olduğu yerler oluşu ve ülkenin en sanayileşmiş bölgesinde çeşitli üretim tesislerinin zarar görmesi nedeniyle büyük bir sosyo-ekonomik yıkıma yol açmıştır. Büyük sayıdaki ölüm ve çok yüksek hasar, bölgesel hayatın önemli ölçüde etkilenmiş olması, afet planlaması, yapı kalitesi, kontrolü ve kent düzensizliği gibi yaşamsal konuların tekrar ve kapsamlı biçimde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır [a.g.e., s. 229].

2.2.1. CAN KAYBI VE YAPI HASARLARI

Depremden İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Bolu, Bursa, Zonguldak, Eskişehir ve Yalova illeri önemli derecede etkilenmiştir. Depremın Türkiye'nin kentleşme ve nüfus yoğunluğunun en çok olduğu, önemli endüstri tesislerinin bulunduğu bir bölgede meydana gelmesi, can ve mal kaybının çok olmasına sebep olmuştur. En çok can ve mal kaybı Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde olmuştur. Depremde ölenlerin sayısı 17.480, yaralananların sayısı ise 43.953'tür [Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 3].

TABLO 9. DEPREMDE CAN KAYBI

İLLER	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
Kocaeli	9.477	9.881
Sakarya	3.891	5.180
Yalova	2.504	4.529
İstanbul	981	3.547
Bolu	270	1.163
Bursa	268	348
Eskişehir	86	95
Zonguldak	3	26
Toplam	17.480	24.749

Kaynak: Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 4

Depremın bina ve işyeri üzerindeki tahribatı da ağır olmuş, depremden sonra yapılan hasar tespit çalışmalarına göre hasarlı konut ve işyeri sayısı 244.383 olarak belirlenmiştir [a.g.e., s. 7].

TABLO 10. HASARLI KONUTLARIN VE İŞYERLERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İLLER	Yıkık ve Ağır Hasarlı		Orta Hasarlı		Az Hasarlı		TOPLAM
	Konut	İşyeri	Konut	İşyeri	Konut	İşyeri	
Bolu	7	4	232	370	136	69	818
Düzce	3.088	645	3.948	645	3.167	413	11.906
Bursa	63	5	434	19	940	68	1.529
Sakarya	19.043	4.068	12.200	1.913	18.712	1.675	57.661
Yalova	9.462	727	7.917	1.036	12.685	1.881	33.708
Kocaeli	19.315	3.031	21.287	3.001	22.452	3.227	72.313
Gölcük	12.310	1.870	7.789	886	9.299	1.118	33.272
İstanbul	3.073	532	13.339	1.999	12.455	1.239	32.637
Eskişehir	80	19	96	8	314	22	539
TOPLAM	66.441	10.901	67.242	9.927	80.160	9.712	244.383

Kaynak: Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 8

Hasarların nedenleri incelendiğinde; yerleşme bölgelerinin genelinde zemin ve jeolojik formasyon özellikleri bağlantılı kent planlaması uygulamasının eksikliği bir kez daha gözlenmiştir. Bazı depreme dayanıklı yapıların zemin dayanımının az olmasından yıkıma uğradığı ya da devrildiği belirlenmiştir. Adapazarı ve çevresinde alüvyonlu yumuşak toprak üzerine yerleşimler yapılmış, bu yerleşim yerleri deprem sırasında “sıvılaşma” sebebiyle zemin dayanımını daha da kaybetmiştir [Karaesmen, 2002: 235]. Adapazarı merkezinde binaların %90’ı yıkılmış yada oturamaz hale gelmiştir. Ancak %10 dolaylarında bina hasar görmemiştir. Konutlar kadar işyerleri de %80 civarında hasara uğramıştır [ATSO, 2000: 84]. Hasarların oluşmasını sağlayan diğer bir önemli nedende bina yapım hataları ve eksiklikleridir [Karaesmen, 2002: 235].

2.2.2. 17 AĞUSTOS DEPREMİNİN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ

2.2.2.1. DEPREM BÖLGESİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

17 Ağustos Depremi ülkemizin gerek nüfus gerekse ekonomik aktivite bakımından en ağırlıklı bölgesinde etkili olmuştur. Bu bölge Türkiye nüfusunun %23’lük bir bölümünü oluşturmaktadır. Depremden en ağır derecede etkilenen, can kaybı ve maddi hasarın ağır olduğu nüfusun, toplam nüfus içindeki payı %6 civarındadır.

TABLO 11. BÖLGE EKONOMİSİNE İLİŞKİN TEMEL GÖSTERGELER

İller	GSMH İçindeki Pay (%)	Sanayi Katma Değerindeki Pay (%)	Fert Başına GSMH (Bin Dolar)	Bütçe Vergi Gelirlerindeki Pay (%)	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Pay (%)	Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay (%)
Kocaeli	4.8	11.3	7.845	15.8	1.4	0.9
Sakarya	1.1	1.1	2.734	0.4	0.5	0.2
Yalova	0.4	0.7	4.966	0.1	0.2	0.1
Bolu	0.9	0.7	3.104	0.3	0.3	0.2
Bursa	3.5	5.0	3.434	3.0	2.4	3.2
Eskişehir	1.2	1.1	3.335	0.8	0.7	0.7
İstanbul	22.8	26.8	4.728	37.5	44.1	41.0
Kocaeli+Sakarya+Yalova	6.3	13.1	5.813	16.4	2.1	1.1
7 il toplamı	34.7	46.7	4.581	58.0	49.6	46.3
Türkiye	100.0	100.0	3.031	100.1	100.0	100.0

Kaynak: DPT Raporu, 1999: 12

Depremi etkilediği 7 ilin GSMH içindeki payı %34.7, sanayi katma değeri içindeki payı ise %46.7 seviyesindedir. Depremden en yoğun biçimde etkilenen Kocaeli,

Sakarya ve Yalova, toplam GSMH içinde %6.3, sanayi katma değer içinde ise %13.1'lik paya sahiptir.

Depremde ağır hasar gören üç ildeki ekonomik aktivite sanayi sektörü ağırlıklıdır. Deprem bölgesindeki sanayi tesisleri ileri teknoloji kullanan ve yabancı sermayenin ülke geneline göre ağırlıklı paya sahip olduğu bir yapı arz etmektedir [DPT Raporu, 1999: 11].

Deprem bölgesindeki fert başına gelir düzeyi de Türkiye ortalamasına göre oldukça yüksektir. Bu anlamda bölge tüketim talebi açısından önemli paya sahiptir [ISO Dergisi, 1999: 18].

2.2.2.2. 17 AĞUSTOS DEPREMİNİN EKONOMİK VE SOSYAL SEKTÖRLERE ETKİLERİ

2.2.2.2.1. Sanayi

Depremden etkilenen Bolu, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak ve Yalova illerindeki imalat sanayinin toplam Türkiye sanayi içerisindeki payı; katma değer olarak %52.8, işyeri sayısı olarak %48.3, istihdam olarak da %47.4'tür. Bu iller içerisinde depremden en fazla etkilenen Kocaeli, Sakarya ve Yalova dikkate alındığında, bu illerdeki imalat sanayinin toplam Türkiye sanayi içerisindeki payı; katma değer olarak %16.9, işyeri sayısı olarak %5.1 ve istihdam olarak da %6.8'dir [DPT Raporu, 1999: 45].

17 Ağustos Depreminin imalat sanayi işyerlerinde bina, makine-teçhizat, mamul ve yarı mamul stok kaybı, vasıflı ve vasıfsız işgücü eksilmesi gibi etkileri ortaya çıkarken, üretime ara verilen tesislerden kaynaklanan üretim kaybı ve ihracata yönelik kuruluşlar için olası ihracat azalması şeklinde etkileri de olmuştur.

Bölgede imalat sanayinde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarından, Kocaeli'deki TÜPRAŞ'a ait tesislerde 115 milyon dolar, İGSAŞ'da 20 milyon dolar, PETKİM'de 6.5 milyon dolar, Adapazarı'nda bulunan TÜVASAŞ'da 80 milyon dolar, TZDK'da 0.6 milyon dolar olmak üzere toplam 222.1 milyon dolar tutarında hasar olduğu tahmin edilmektedir [ISO Dergisi, 1999: 19]. Ayrıca 950 işçi istihdam eden ve 41.504 pancar

çiftçisinden pancar alan Adapazarı Şeker Fabrikası'nın ana fabrikası ve yardımcı tesislerinde de hasar meydana gelmiştir.

Deprem inalat sanayi işyerleri üzerindeki en önemli ve telafisi güç olan etkisi vasıflı işgücünde ortaya çıkan kayıptır. Deprem bölgesinde bazı tesislerde kilit personel kaybının sözkonusu olduğu anlaşılmaktadır [DPT Raporu, 1999: 46].

Ekim 1999'da Bolu, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illerinde depremin imalat sanayine etkilerini belirlemek amacıyla DİE tarafından yapılan anket sonuçlarına göre; deprem nedeniyle imalat sanayinde 295.9 trilyon lira fiziki hasar, 355.4 trilyon lira üretim kaybı gerçekleşmiştir. 1.186 işyerinde 749'u yani %63'ü deprem nedeniyle hasar görmüştür. Bu oran Bolu'da %47, Kocaeli'de %61, Sakarya'da %85 ve Yalova'da %78'dir [Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 11].

2.2.2.2.2. Eğitim

17 Ağustos Depreminin en çok etkilediği alanlardan biri de okullardır. Bölgede toplam 43 adet okul yıkılmış, 377 adet okul hasar görmüştür. Toplam hasarlı ilköğretim okul sayısı 267, lise sayısı 47, mesleki ve teknik okul sayısı 63'dür. Bu okulların onarım ve yeniden inşası ile donanımları için finansman ihtiyacı yaklaşık 20 trilyon lira olarak tahmin edilmiştir.

Depremden etkilenen yörelerde 83'ü faal öğretmen olmak üzere toplam 124 eğitimci vefat etmiştir [DPT Raporu, 1999: 60].

2.2.2.2.3. Barınma ve İskan

Depremden sonra deprem bölgesinde ağır bir yıkımın olması, konut ve işyerlerinin yıkılması ve hasarlanması sonucu barınma konusunda büyük sıkıntılar yaşanmıştır.

Evleri yıkılan, hasarlanan veya deprem korkusuyla evlerine giremeyen insanlar uzun bir süre belediye, devlet ve çeşitli kuruluş ve vakıfların sağladıkları çadırlarda yaşamışlardır. Bu kişiler için belirli yerlerde çadır köy ve kentler oluşturulmuş, kış şartlarına uygun prefabrik konutlar sağlanmıştır. Daha sonra kalıcı konutlar yapıp, evleri yıkılan hak sahiplerine dağıtılmıştır. Deprem sonrası barınma; çadır, prefabrik

konut ve kalıcı konut olmak üzere devlete ve topluma üçlü bir maliyet yüklemiştir [ATSO, 2000: 120].

2.2.2.2.4. Altyapı

17 Ağustos Depremi sonucunda bölge altyapısında büyük hasarlar ortaya çıkmıştır. Bu hasarlar ağırlıklı olarak bölgede yer alan karayolu ve demiryolu ulaştırmasıyla, enerji, dağıtım ve haberleşme sektörlerinde görülmektedir. Meydana gelen hasarlar ekonomik ve sosyal hayatı önemli düzeyde etkilemiş, yapılan acil müdahale sonrasında altyapılar hizmete açılabilmiştir [ISO Dergisi, 1999: 19].

2.2.2.2.5. İstihdam

Deprem bölgesi ülkemizin en önemli sanayi bölgesi olması sebebiyle, depremin yol açtığı nitelikli işgücü kaybı yüksek düzeyde olmuştur. Bazı işletmeler, işgücü kayıpları ve işgücünün motivasyonunda yaşanan sıkıntılardan dolayı üretimlerine geçici bir süre ara vermişlerdir. Depremin yol açtığı ölüm, yaralanma ve sakatlıklar sebebiyle gelir kaynaklarını kaybetmiş aileler bulunmaktadır [Güldür, 2002: 16].

İ. Ü. İktisat Fakültesi ve Mezunları Derneği'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre; Kocaeli ve Sakarya'da, depremden önce çalışanların %65.1'i eski işinde çalışmaya devam etmektedir. İşyeri hasar gördüğü için çalışmayan ama ücretini alanların oranı %5, deprem sonrası işsiz kaldığı halde derhal bir başka iş bulup çalışmaya başlayanların oranı %4.4 iken, işten çıkarılmadığı halde ücretini alamayan ve muhtemelen geçici olarak işyerleri kapananların oranı %19.4 ve işsiz kalanların oranı ise %6.1'dir.

İşsiz kalma nedenleri arasında işyeri hasarı %66.7 ile birinci sırayı, işten çıkartılma %12.3 ile ikinci sırayı, eksik kapasite ise %9.1 ile üçüncü sırayı almıştır. Sağlık sorunlarından dolayı işine devam edemeyenlerin oranı ise %8.2'dir [www.ifmc.org.tr].

2.3. DEPREMİN PSİKOLOJİK VE SOSYOLOJİK ETKİLERİ

Deprem, en çok korku yaratan felaketlerin başında gelir. Beklenmedik bir zamanda hiçbir ön belirti vermesizin oluşur. Diğer doğal afetlerin tersine yıkıcı gücü birkaç saniye içinde ortaya çıkar; bundan kaçmak neredeyse imkansızdır [Işıklı, 2001: 110].

Afetlerin psikolojik ve sosyolojik etkilerini inceleyen çalışmalar, bu felaketi yaşayanlarda, çeşitli psikolojik ve sosyolojik sorunlar ve tepkiler bulunduğunu ortaya koymakla birlikte, afetin psikolojik ve sosyolojik sonuçlarının afetzedenin ve afetin belirli özelliklerine bağlı olabileceğini göstermiştir.

Bu etkilenme, cinsiyete, kişinin psikolojisine ve diğer bazı şartlara göre değişmektedir. Örneğin; afetten önce psikolojik sorunları olanların ve kadınların afetten daha fazla etkilendiği görülmektedir. Ayrıca afetin beklenmedik bir zamanda özellikle herkesin uykuda olduğu bir saatte meydana gelmesi, afete karşı hazırlıklı olmama sonucu afetin geniş bir bölgeyi yaygın olarak etkilemesi, afet sonrası yaşanan psikolojik sorunlarla ilişkilidir [a.g.e., s. 22].

Doğal afetlerle karşılaşanların ciddi anlamda stres ve gerginlik yaşadığı, fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak ortaya çıkan sorunlarla başedebilmek durumlarında kaldıkları, maddi kayıplar yanında ölüm ve yaralanmalar gibi olayların kişide yarattığı duygusal şokun bireyin hayatını devam ettirmede zorluklar oluşturduğu bilinmektedir. Bunların yanısıra diğer doğal afetler gibi tekrar etme olasılığı olan depremi yaşayanların geleceğe yönelik kaygı ve endişelerinin devam ettiği anlaşılmaktadır [a.g.e., s. 23].

2.3.1. DEPREMİN YARATTIĞI PSİKOLOJİK SORUNLAR

Büyük depremler, insanların başına aniden gelir ve herkesi sarsar. Tüm toplum doğrudan yada dolaylı olarak felaketten etkilense de, depremi yaşayan insanlar doğal olarak en çok etkilenenlerdir. 17 Ağustos Depremini yaşayan bireylerin hemen hemen hepsi maddi kayıplar yaşarken, daha az şanslı olanlar hem yakınlarını hem de kendi sağlıklarını kaybettiler. Bu bireyler belki farkında bile olmadan pek çok planlarını ve hayallerini bir köşeye kaldırdılar [Soykan, 1999: 215].

Deprem sonrası afetzedelerin yaşayabileceği psikolojik sorunlar şunlardır;

-Duygusal Olarak: Felaketin ilk günlerinde geçici bir şok yaşanabilir. Bu tür travmaları yaşayan insanların kolaylıkla sinirlenebildikleri, kolay incinebilir oldukları ve duygusal yaşantılarının sık değişiklik gösterdiği bilinmektedir [a.g.e., s. 216]. Korku, öfke, suçluluk, karamsarlık, panik ve çaresizlik gibi duygular çok derin ve yoğun yaşanabilir.

ise psikolojik belirtileri gösterebilirler [Karamürselbey Eğitim Merkezi Komutanlığı, 2000: 14].

Bu tür felaketlerde yaşanan sorunlar, bireyler arası farklılıklar gösterir. Kişilerin daha önceki deneyimleri, kişilik yapıları, başlarına gelen olaylarla başetme biçimleri, kaybedilenlerin yaşamdaki yeri ve kişi için anlamı, değişen yaşam koşulları, hala var olan ortama ve durumlara ilişkin belirsizlikler ve eksik bilgilendirmeler bu belirtiler üzerinde etkili olacaktır [Soykan, 1999: 216].

2.3.2. DEPREMİN YARATTIĞI SOSYOLOJİK SORUNLAR

Deprem gibi doğal olaylar, toplumdaki mevcut düzeni sarstığından, sosyolojik olarak önem kazanmaktadır. Depremden dolayı insanların sürdürdükleri ve alıştıkları yaşamları altüst olmuştur. Mevcut sosyal düzenin yıkılması ve sosyal çözümlerin yaygınlaşması toplumda yeniden düzenlenme ihtiyacını doğurmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde bu türden bir yapılanma zordur ve toplum buna yeterince hazırlıklı değildir. Çoğu afetzede için geçici olmaktan ziyade kalıcı bir şekilde kurdukları sosyal düzenleri sarsılmış, gelecek hakkındaki belirsizlikleri artmış, geniş anlamda “yabancılaşma” ve “güç çatışmaları” yaşanmaya başlamıştır. Sosyolojik olarak “yabancılaşma” geniş anlamda insanın özüne ters düşmesi şeklinde tanımlandığı gibi, güçsüzlük, anlamsızlık ve kural tanımazlık olarak da incelenebilir. Ayrıca kendini yalnız hissetmede bir yabancılaşma boyutudur. İnsanların etraflarında olup biten olaylara anlam yükleme ve yorumlama yeteneklerini kaybetmeleri anlamsızlık belirtileridir. Yine insanların deprem karşısında yapacakları bir şeyleri olmadığı düşüncesine kapılarak, herşeyi başkalarından

beklemeleri yada ilahi takdir anlayışı ile mücadeleden vazgeçmeleri, güçsüzlük işaretleridir [Kasapoğlu ve diğ., 2001: 9].

Depremi yaşadığı ilk zamanlarda insanların hiçbirşeyi düşünemeyecek bir hale gelmeleri yüzünden sosyal destek ilişkileri önemli ölçüde zayıflayabilir. İş hayatında, okulda, arkadaşlık ve evlilik ilişkilerinde sorunlar yaşanabilir [www.psikolog.org.tr].

İşlerini kaybeden, işleri azalan, yakınlarını kaybeden, evsiz kalan, komşuları semtten uzaklaşıp yalnız kalan insanlar içlerine kapanabilirler [www.psikofarma.net].

Bu tür olayları yaşamış kişilerin pek çoğu, kendilerine en acı veren durumlardan birinin, olay sonrası bazı arkadaşlarıyla aralarındaki ilişkinin gittikçe zayıflaması ve bazen de tamamen yok olması olduğunu belirtmektedirler. Hatta çok eski ve çok samimi arkadaşlıklar bile bu tür olaylardan sonra zedelenebilmektedir. Bazı arkadaşlıklar ise bu zor dönemlere dayanabilmekte, hatta bazen daha da güçlenebilmektedir. Bazı kimseler aynı felaketi yaşayan kişilerle, yakınlarıyla ve arkadaşlarıyla sürekli olarak konuşmak ve duygularını paylaşma ihtiyacı duyabilirler [www.psikolog.org.tr].

Depremden sonra toplumsal tedirginliğin önemli boyutlara ulaşması, insanları yerleşim konusunda hareketliliğe itmektir. 17 Ağustos depreminden sonra, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden gelen insanların Marmara Bölgesini belirli ölçüde terk ederek, kendi memleketlerine dönmeye başlaması, bu değişimin bir yönünü göstermektedir. Bir başka husus ise, Kocaeli ve Adapazarı şehir merkezlerinden kırsal alana doğru bir kayışın yaşanmasıdır. Türkiye'de ekonomik yatırımların belirli bölgelerde toplanması, geçmişten günümüze iş bulma isteğinden kaynaklanan sosyal hareketlilikleri meydana getirmiştir. Bu tür göçe, terörden kaçarak can güvenliğine kavuşma arzusu da eklenince, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan batı ve güney kesimlere yoğun göç dalgalarının varlığı ortaya çıkmıştır. Marmara bölgesindeki deprem, bir bakıma, bu göç dalgalarını; diğerlerinden daha büyük bir güç olarak tersine çevirecek noktaya gelmiştir. Şehirler, depremle birlikte güvenilir olmayan mekanlar haline gelmiş, insanlar, kasaba ve köylerin küçük; fakat emin evlerini tercih etmişlerdir [Şener, 2000: 160].

Depremle birlikte insanlar her an tehlike ile yaşamak zorunda olmaktadır. Bu yeni psikoloji, kişileri biraz daha insani ve ahlaki hale getirirken; hayat karşısında sorumlu

ve ölçülü hareket etmeye imkan sağlayacak bir duyarlılığı da uyandırmaktadır. Böylece deprem, insanları, birçok konuyu boşverme alışkanlığını bir kenara bırakarak çözmeye çalışan; hayata zorluklarıyla birlikte cevap veren “yeni bir yaşam felsefesi” ile karşı karşıya bırakmıştır [a.g.e., s. 162].

Depremden sonra çiftlerin boşanma istekleri artmış ise de, bu istatistik olarak önemli değildir [Kasapoğlu ve diğ., 2001: 44]. İ.Ü. İktisat Fakültesi ve Mezunları Derneği'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre; depremden sonra depremzedeleri hayata bağlayan en önemli faktörün aile ve çocuklar olduğu görülmüştür. Türkiye’de genel olarak aile bağları kuvvetlidir. Ancak deprem felaketinin bu bağları daha da kuvvetlendirdiği anlaşılmaktadır [www.ifmc.org.tr].

Depremden sonra insanlar deprem ve sivil toplum konusunda daha bilgili ve haberdar olmuşlardır. Gönüllü kuruluşların bazılarının performansı oldukça yüksek olmuştur. Toplumda yardımseverlik duygusunun yaygınlığını koruyor oluşu önemli bir şanstır. Çok sayıda gönüllü kuruluşun deprem sonrası yardıma koşabilmiş olmasının ardında daha çok bireysel yardıma koşma güdüsünün yattığı düşünülebilir [Karaesmen, 2002: 247].

Deprem sonrası devletten beklentiler artarken, hükümete güven azalmıştır. Deprem sonrası yaşanan kargaşa ortamına devletin kurumlarının ve hükümet organlarının yetersiz ve geciken müdahalesi, yardımlarla ilgili ortaya çıkan belirsizlikler bölge halkı ile devlet arasındaki güveni sarsmıştır [www.ifmc.org.tr].

Deprem bölgesinde yaşayan insanlar, eğitim, gelir ve mesleki beceri düzeyi açısından Türkiye ortalamasına göre daha yüksek bir hayat standardına sahiptir. Ancak, deprem maddi kayıpların yanında toplumsal yapı ve sosyal ilişkilerde de önemli derecede tahribata yol açmaktadır.

2.4. 17 AĞUSTOS DEPREMİNDEN ÇIKARILAN DERSLER VE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Deprem, Türkiye ve bölge için güncelliğini hiçbir zaman kaybetmemesi gereken bir olgudur ve bölgede deprem riskinin sürekli olduğu unutulmamalıdır.

17 Ağustos Depreminde karşılaşılan çok sayıda ölüm ve yıkım, sosyal yaşamda dayanışma ve yardımlaşmanın önemini gözler önüne sermiştir. Deprem sonrası yapılan kurtarma çalışmaları ve geçici çözüm üretimi sırasında gözlenen dayanışma, afet bölgesinde yaşayan insanların yalnızca yapısal planlanma olarak korunmaları gerektiğini değil, bunun yanısıra sosyal ve psikolojik olarak da eğitilmeleri, desteklenmeleri ve önlem alınması gerekliliğini göstermiştir [Karaesmen, 2002: 247]. Olası depremlerde panik ve kargaşa yaşanmaması, depremlerden daha az etkilenmeleri için eğitime ağırlık verilmeli, etkin ve sürekli kılınabilmesi için ısrarlı olunmalıdır.

Türkiye'nin doğal afetlere karşı vatandaşını ve milli servetini korumak için öncelikli olarak DPT Başkanlığında, uzman kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile doğal afetlere karşı bir master plan hazırlanmalıdır [www.ifmc.org.tr].

17 Ağustos Depreminde sonra oluşan tüm hasar ve yıkımlardan, belirlenen hatalardan bazı somut sonuçlar çıkarılmış ve bunların üzerine planlamalar yapılması gerekliliği anlaşılmıştır. Toplu konut oluşumu ve yasalarının tekrara gözden geçirilmesi ve Türkiye'de bir Yapı Denetim Mekanizması kurulması ve uygulanması gereklidir [a.g.e., s. 249].

Marmara Bölgesi deprem açısından riskli bir bölge olmasına rağmen, kamu ve özel sektör kuruluşları için vazgeçilmez bir yatırım bölgesidir. Çeşitli özel sektör kuruluşları deprem sonrasında bölgede yeni yatırım yapma veya mevcut yatırımlarını büyütme konusundaki kararlarını erteleme kararı alırken, özellikle 2000 yılının başından itibaren bu durum ortadan kalkmış ve yatırımlar yeniden hızlanmaya başlamıştır [www.ifmc.org.tr]. Ancak gelecekteki olası depremler düşünülerek bölgedeki sanayi, işyeri ve konutlar için yeni yerleşim alanları belirlenmeli ve yerleşimler buralara yönlendirilmelidir. Bölgede yoğunlaşan sanayi tesislerinin bölge dışındaki Organize Sanayi Bölgelerine kaydırılması belirli bir program çerçevesinde özendirilmelidir [ISO Dergisi, 1999: 21].

**TABLO 12. TÜRKİYE’DE ZORUNLU DEPREM SİGORTASI YAPTIRMA ORANI
EN YÜKSEK 15 İL (21.04.2004)**

İL	KONUT SAYISI	POLİÇE SAYISI	SİGORTALANMA ORANI %
ANKARA	902.900	218.111	24,16
BOLU	38.918	14.928	38,36
ÇANAKKALE	90.302	15.332	16,98
DÜZCE	29.758	5.356	18,00
EDİRNE	75.983	14.321	18,85
ERZİNCAN	41.437	6.957	16,79
ESKİŞEHİR	166.174	44.603	26,84
İSTANBUL	2.714.462	752.596	27,73
İZMİR	912.585	150.882	16,53
KIRKLARELİ	66.520	11.190	16,82
KOCAELİ	281.663	47.052	16,71
MUĞLA	155.696	34.609	22,23
SAKARYA	125.109	26.620	21,28
TEKİRDAĞ	178.113	48.969	27,49
YALOVA	64.227	19.947	31,06

Kaynak: www.dask.gov.tr/bilgi/illere_gore_sig.htm YAPTIR

Türkiye’nin bu depremden çıkarması gereken bir diğer ders ve önlem alınması gereken konu deprem sigortasıdır. Gözlenen sosyo-politik ve ekonomik zorluklar, güçlü toplumsal dayanışmaya rağmen karşılaşılan büyük engeller “deprem sigortası gerekliliği”nin bireysel ve toplumsal önemini vurgulamıştır [Karaesmen, 2002: 249].

Depremle birlikte bozulan, çöken, tahrip olan toplumsal yapı ve ilişkilerin adil, eşit ve insanca tekrar oluşturulması, maddi ve manevi kayıpların en aza indirilmesi için depremin ekonomik, sosyal ve psikolojik sonuçlarının çok yönlü, kapsamlı ve sürekli araştırmalarla incelenmesi ve sonuçlarına göre ihtiyaç duyulan politikaların oluşturulması gerekir.

3. ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tarih boyunca yıkıcı depremlere maruz kalan Adapazarı'nda, her deprem sonrasında büyük ölçüde maddi ve manevi kayıplar yaşanmıştır. Deprem sonrası yaşanan göçler, kentin sosyal yapısında değişimlere yol açmış, daha sonra ise göç edenlerin bir kısmının geri döndüğü görülmüştür. Bu araştırma, deprem ihtimali her zaman bulunan ve yaşadığı depremin etkilerini taşıyan insanların 17 Ağustos depremi ardından Adapazarı'ndan göç ettikten sonra tekrar geri dönüş sebeplerini ve bunun sosyal yapıya etkilerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Depremden sonra yaşanan göç olayı ve tekrar Adapazarı'na geri dönüşler, bir takım sosyal sorunlara sebep olmuş ve Adapazarı'nın sosyal yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu araştırma, tarihinde meydana gelen depremler göz önüne alınarak Adapazarı'nda yeni bir deprem olduğunda, insanların depremden nasıl etkileneceklerini ve göç tavırlarının ne şekilde olacağını ortaya koymasından önemlidir.

3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Araştırma evrenini, 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında Adapazarı'ndan başka şehre yerleşmek amacıyla göç eden ve en az altı ay süre ile göç ettikleri şehirde yaşadıkları sonra tekrar Adapazarı'na geri dönen aileler oluşturmaktadır. Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, Sakarya Valiliği, Adapazarı Belediyesi vb. kaynaklardan deprem sonrasında Adapazarı'ndan göç edip tekrar Adapazarı'na geri dönüş yapan ailelerin sayısı öğrenilmek istenmiş, ancak sağlıklı bilgi edinilememiştir. Örneklem almada, evrene üye olanların kesin olarak belirlenemediği durumlarda kullanılan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır [Altunışık ve diğ., 2004: 131]. Bu yöntemle tespit edilen 130 aileye anket uygulaması yapılmıştır. Kartopu örnekleme yapmak için tanıdıkların yardımıyla evrene dahil kişilerle temasa geçilmiştir. Bu şekilde zincirleme olarak örnek büyüklüğü elde edilmiştir. Anket uygulaması sonuçlarına baktığımızda; anket uygulamasına katılanların eğitim durumları verilerinde, üniversite ve dengi okul mezunlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye ve Sakarya gerçeklerine

ters düşmektedir. Ancak, kartopu örneklemede hedef, objektif bir örneklem kütlesi bulmak değildir.

Konu ile ilgili araştırma ve yayınlar taranarak literatür çalışması da yapılmıştır. Anket uygulamasının eksiklerini giderebilmek ve ayrıntılı bilgi edinmek için anket uygulamasına katılan 48 kişiyle (1 Şubat-15 Nisan 2004 tarihleri arasındaki dönemde) mülakat yapılmış ve gözlemlerden faydalanılmıştır.

Elde edilen verilerin analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır.

3.4. UYGULANAN ANKETİN YORUMLANMASI

3.4.1. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN NİTELİKLERİ

Burada, 17 Ağustos depreminden sonra göç edip geri dönen 130 kişinin doğum yerleri, yaş ortalamaları, kendilerini nereli gördükleri, eğitim durumları ve meslekleri ele alınmaktadır.

TABLO 13. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DOĞUM YERLERİ

Doğum yeriniz?	Sayı	Yüzde (%)
Ankara	5	3,8
Bilecik	4	3,1
Bolu	4	3,1
Bursa	3	2,3
Diyarbakır	3	2,3
Erzurum	6	4,6
İstanbul	3	2,3
Kastamonu	3	2,3
Sakarya	60	46,2
Samsun	3	2,3
Siirt	3	2,3
Sivas	4	3,1
Trabzon	4	3,1
Diğer	25	19,2
Toplam	130	100,0

**TABLO 14. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN
BÖLGELER İTİBARIYLA DOĞUM YERLERİ**

Bölgeler İtibariyle Doğum Yerleri	Sayı	Yüzde (%)
Akdeniz Bölgesi	4	3,1
Doğu Anadolu Bölgesi	13	10,0
Ege Bölgesi	4	3,1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	9	6,9
İç Anadolu Bölgesi	10	7,7
Karadeniz Bölgesi	22	16,9
Marmara Bölgesi	68	52,3
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların %46,2'sini Sakarya doğumlular, %43,8'ini diğer şehirlerde doğanlar oluşturmaktadır.

Adapazarı nüfusunun büyük çoğunluğunu yurtdışından ve yurtiçinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Özellikle Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen göçmenler ile Karadeniz ve Doğu illerinden gelen göçmenler önemli yer tutmaktadır.

Elde ettiğimiz bulgulardan da bunu açıkça görmemiz mümkündür. Kendileri ile görüşülen kişilerden Sakarya doğumluların büyük çoğunluğunun (yaklaşık %80'inin) ataları Balkanlar'dan, Kafkasya'dan ve yurtiçindeki diğer illerden göç yoluyla gelmişlerdir. Diğer illerde doğanların çoğunluğunu ise Karadenizliler ve Doğulular oluşturmaktadır. Tüm bunlar Adapazarı'na göçün ne kadar yoğun ve önemli olduğunu göstermektedir.

**TABLO 15. ANKET UYGULAMASINA
KATILANLARIN YAŞ ORTALAMASI**

Yaş Niteliği	Yaş	Sayı	Yüzde (%)
En düşük	29	1,0	,8
En ağırlıklı	40	8,0	8,0
En yüksek	66	1,0	,8
Ortalama	43	4,0	4,1

Anket uygulamasına katılan kişilerin alt yaş sınırı bir kişiyle 29'dur. En yüksek yaş ise yine bir kişiyle 66 olarak görülmektedir. En ağırlıklı yaş 40 ve yaşların aritmetik ortalaması ise 43'tür.

Görüldüğü gibi yaş ortalaması düşük yani daha çok genç kişiler depremden sonra göç kararı almışlardır. Göç belirsizlikler ve risklerle dolu bir olgudur. Göç edilmeye karar veren kişi bu belirsizlikleri ve riskleri üstlenebilecek bir kişi olmalıdır. Genç kişiler risk almaya açıktır. Önlerinde değerlendirebilecekleri uzun bir yaşam vardır. Bu yüzden genç kişilerin göç etme olasılığı yüksektir. Araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlarda bunu doğrulamaktadır.

TABLO 16. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN EĞİTİM DURUMLARI

Eğitim durumunuz nedir?	Sayı	Yüzde (%)
İlkokul mezunu	11	8,5
Lise veya dengi okul mezun	58	44,6
Yüksekokul veya üniversite mezunu	61	46,9
Toplam	130	100,0

Tablo 16'da görüldüğü gibi anket uygulamasına katılanların %46,9'u yüksekokul veya üniversite mezunu, %44,6'sı lise veya dengi okul mezunu, %8,5'i ise ilkokul mezunudur.

TABLO 17. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DEPREMDEN ÖNCEKİ MESLEKLERİ

Depremden önce mesleğiniz ne idi?	Sayı	Yüzde (%)
Memur	73	56,2
İşçi	19	14,6
Esnaf	12	9,2
Serbest Meslek	20	15,4
Diğer	6	4,6
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların depremden önceki mesleklerine baktığımızda; %56,2'lik bir oranla memurların ilk sırayı, %15,4'lük bir oranla serbest meslek sahiplerinin ikinci sırayı, %14,6'lık bir oranla işçilerin üçüncü sırayı ve %9,2'lik bir oranla esnafların dördüncü sırayı aldığı görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %4,6'dır ve bu seçeneği işaretleyenlerin içerisinde emekliler ve işsizler yer almaktadır.

Göç edenler arasında en yüksek orana sahip olanlar memurlardır. Bu kişiler, göç etme konusunda kolay karar vermişlerdir. Bunun nedeni, memurların göç ettikleri şehirlere tayinlerini aldırarak gitmeleri ve bundan dolayı iş sorunu yaşamayacak olmalarıdır.

Göç eden serbest meslek sahiplerinin genelini doktor ve avukatlar oluşturmaktadır. Bu kesimin gelir düzeylerinin yüksek ve dolayısıyla maddi birikimlerinin olması göç kararı almalarında etkili olmuştur. Göç ettikleri şehirlerde kolaylıkla büro ve muayenehane açabileceklerini düşünmüşlerdir.

Depremden sonra Adapazarı'nda işyerlerinin büyük bir kısmının yıkılması veya hasarlanması, bazı işyerlerinin kapanması; buralarda çalışan işçilerin göç etmesine sebep olmuştur.

Göç edenler arasında esnafların oranı düşüktür. Esnaflar için yeni bir şehirde iş kurmak ve ticari hayata ayak uydurmak zordur. Bu nedenle esnaflar depremden sonra Adapazarı'ndan göç etmeyi düşünmemişlerdir. Göç eden esnaflar ise çoğunlukla işyerleri yıkılan veya hasarlanan kişilerdir.

TABLO 18. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN KENDİLERİNİ ADAPAZARI'LI OLARAK GÖRÜP GÖRMEDİKLERİ

Kendinizi Adapazarı'lı olarak görüyor musunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	103	79,2
Hayır	27	20,8
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlara kendilerini Adapazarı'lı olarak görüp görmedikleri sorulmuş; %79,2'si kendilerini Adapazarı'lı olarak görürken %20,8'i kendilerini Adapazarı'lı olarak görmediklerini söylemişlerdir.

Kendinizi Adapazarı'lı olarak görüyorsanız nedenini belirtiniz sorusuna verilen cevaplara bakıldığında anket sonuçları; Adapazarı'nda doğup büyümenin veya uzun yıllar bu kentte yaşamının Adapazarı ile yaşayanlar arasında özel bir bağ ve sevgi yarattığını göstermektedir. Anket uygulamasına katılan kişiler, geçmişlerini, hatıralarını geçirdikleri, aileleri, akrabaları ve arkadaşları ile paylaştıkları ortamın kendileri için çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendilerini Adapazarı'lı olarak gören kişiler Adapazarı'nın sosyal hayatını, özellikle kültürünü çok sevdiklerini ve benimsediklerini söylemişlerdir.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir hususta; Sakarya doğumlu olmayanların da kendilerini Adapazarı'lı olarak görmeleridir. Kendisiyle görüşülen kişilerden bazıları depremden önce iş dolayısıyla Adapazarı'nda yaşamak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu kişilerin depremden sonra göç ettikleri şehirde iş sorunu yaşamamalarına rağmen göç ettiklere şehre uyum sağlayamayıp geri dönmeleri, bu kente olan bağlılıkta ekonomik nedenlerin çok önemli olmadığını ve Adapazarı'nın yaşayanlar tarafından sevilen bir kent olduğunu göstermektedir.

3.4.2. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN HEMŞEHRİLİK DERNEKLERİNE BAKIŞLARI

Bu kısımda, anket uygulamasına katılanların herhangi bir hemşehrilik derneğine üye olup olmadıkları öğrenilmek istenmiştir. Bu durum Adapazarı'ndan göç eden kişilerde hemşehrilik bilincini ve Adapazarı'nda hemşehrilik derneklerinin yeri ve önemini görmemiz açısından önemlidir. Bu yüzden öncelikli olarak hemşehrilik dernekleri ve fonksiyonları ile ilgili bilgi verilecek, daha sonra anket uygulamamızdan elde edilen sonuçlar analiz edilecektir.

Hemşehrilik dernekleri, göç ve şehirleşme sonucu kurulmuş, mensuplarının şehirde yardımlaşma ve dayanışmalarına, geldikleri yörenin kültürünün yaşatılmasına, hemşehrilerin şehre uyumunu ve yerli halk ile kaynaşmalarına katkıda bulunan mekanizmalardır [Kurtoğlu, 2000: 310].

Köyden şehre göç eden kişiler yeni hayat şartlarına uyum sağlamak için kendisi ile ortak noktası olan hemşehrileriyle dayanışma içine girmektedirler. Özellikle barınma, konutla ilgili olarak, başka yerlerde doğup büyüyüp büyük kentlere göç edenler arasında aynı yerden gelenlerin aynı şehirde yoğunlaşma eğilimi, semt ve mahalle düzeyinde de kendini göstermektedir [a.g.e., s. 312].

Yine hemşehrilik iş bulma konusunda da en önemli kanallardan birisidir. Hemşehrilerin yoğun olduğu hem görece daha enformel olarak örgütlenmiş işler hem de kuşatılmış iş alanlarına ilişkin olarak hemşehriler arası iş cemaatlerinden söz edilebilir [a.g.e. s. 312].

Bunların dışında hemşehrilik dernekleri mahalli kültürlerin yaşatılmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Adapazarı'nda 19 hemşehrilik derneği faaliyet göstermektedir [Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, 2003].

Adapazarı'nda faaliyet gösteren hemşehrilik derneklerinin adları şunlardır; [a.g.e.]

a) İç Göçler Sonucu Kurulan Hemşehrilik Dernekleri

- Çorum'lular Derneği
- Giresun'lular Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Sakarya Artvin Turizm ve Folklor Derneği
- Erzurum'lular Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Tokat'lular Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Sivas'lular Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Sakarya Rize'liler Yardımlaşma ve Kültür Derneği
- Ordu'lar Kültür ve Yardımlaşma Derneği
- Ardahan-Iğdır-Kars'lular Kültür ve Yardımlaşma Derneği
- Gümüşhane-Bayburt Kültür ve Dayanışma Derneği
- Sakarya Trabzon'lular Kültür ve Dayanışma Derneği
- Yozgat'lular Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

b) Dış Göçler Sonucu Kurulan Hemşehrilik Dernekleri

- Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği
- Sakarya Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği
- Sakarya Rumeli Kültür Eğitim ve Sağlık Vakfı
- Kına'lılar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Sakarya Kafkas Kültür Derneği
- Sakarya Arnavutları Kültür ve Dayanışma Derneği
- Yörükler Kültür ve Dayanışma Derneği

**TABLO 19. ANKET UYGULAMASINA
KATILANLARIN HEMŞEHRİLİK DERNEĞİNE ÜYE
OLUP OLMADIKLARI**

Herhangi bir hemşehrilik derneğine üye misiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	12	9,2
Hayır	118	90,8
Toplam	130	100,0

Herhangi bir hemşehrilik derneğine üye misiniz sorusuna anket uygulamasına katılanlardan; evet diyenlerin oranı %9,2, hayır diyenlerin oranı ise %90,8'dir.

Herhangi bir hemşehrilik derneğine üye iseniz, hangi derneğe üye olduğunuzu ve nedenini belirtiniz sorusuna, ağırlıklı olarak hemşehriler arasında dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak, geldikleri yerin kültürünü, örf ve adetlerini tanıtmak ve yaşatmak için üye oldukları cevabı verilmiştir. Herhangi bir hemşehrilik derneğine üye olduğunu söyleyenler arasında Karadenizliler çoğunluktadır. Bu da Karadenizliler arasında hemşehrilik bilincinin ve dayanışmanın fazla olduğunu göstermektedir.

Elde edilen sonuçlardan anlaşıldığı üzere hemşehrilik derneklerine üye olanların oranı yüksek değildir. Ancak anket uygulamasına katılanlarla yapılan görüşmelerde kişiler herhangi bir hemşehrilik derneğine üye olmamalarına rağmen hemşehrileriyle görüştiklerini ve aralarında dayanışma ve yardımlaşmanın olduğunu, depremden hemen

sonra da akrabalarının, komşularının ve arkadaşlarının yanı sıra hemşehrilerinin de kendilerine yardım ettiklerini ve desteklediklerini belirtmişlerdir.

Deprem günlerinde ve sonrasında hemşehrilik dernekleri mensuplarının dayanışmasını saptamak amacıyla yapılan bir araştırmada da; kendilerine depremden hemen sonra kimin yardım ettiği sorulan hemşehri dernekleri üyeleri, %27 oranında akrabalarının, %21,6 oranında komşularının, %16,2 oranında gönüllü kuruluşların, %10,8 oranında arkadaşlarının, %8,1 oranında akraba olmayanların hemşehrilerinin, %5,4 oranında devlet yetkilerinin ve %10,8 oranında ise öbür cevabı vermişlerdir. Bu durum Türk toplumunda akrabalık, komşuluk, hemşehrilik, yardımseverlik vb. dinamiklerin canlı olduğunu göstermektedir [Abay, s. 7].

Bu araştırma için seçilmiş hemşehrilik derneklerine, depremden sonraki günlerde nasıl bir faaliyette buldukları sorulduğunda; %21,6'sı karşılıksız nakit yardımında bulduklarını, %16,2'si evsiz kalanlara ev temininde yardımcı olduklarını, %13,5'i iş bulma konusunda yardımcı olduklarını, %5,4'ü memleketlerine dönmek isteyenlere yardımcı olduklarını, %5,4'ü hemşehri olmayanlara da yardımcı olduklarını ve %37,8'i ise diğer yardımlarda bulduklarını söylemişlerdir. Bu durum hemşehrilik derneklerinin olumsuz koşullara rağmen faaliyetlerini, dayanışma ve yardımlarını devam ettirdiklerini göstermesi bakımından önemlidir [a.g.e., s. 7].

Yine bu araştırmada Adapazarı'na gelmekten pişmanlık duyuyor musunuz sorusuna dernek üyelerinin %51'i hayır pişmanlık duymuyorum, %40,5'i bazen pişmanlık duyuyorum ve %5,4'ü evet pişmanlık duyuyorum cevabını vermişlerdir [a.g.e., s. 8].

Tüm bu anlatılanlar, Adapazarı'na göç eden kişilerin, kendi memleketlerinden gelen hemşehrileriyle görüştiklerini ve dayanışma içinde olduklarını göstermektedir. Ancak bu kişiler kendilerini Adapazarı'lı olarak da görmektedirler. Bu durum Adapazarı'na göç edenlerin Adapazarı'nı benimsediklerini ve Adapazarı'lılık bilincinin de var olduğunu göstermektedir. Ayrıca Adapazarı'ndaki hemşehrilik derneklerinin şehirdeki sosyal bütünleşmeye katkılarının olduğu görülmektedir.

3.4.3. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN AİLE YAPISI VE GELİR DURUMU

Bu grupta, anket uygulamasına katılanların aile yapısını; yani aile fertleri, ailede kimlerin çalıştığı, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin gelir düzeyi gibi özellikler anlatılmaktadır.

TABLO 20. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN AİLELERİNDE BULUNAN FERTLER

Ailenizde bulunan fertler kimlerdir?	Sayı	Yüzde (%)
Anne, baba ve evlenmemiş çocuklar	103	79,2
Anne, baba ve evlenmiş çocuklar	15	11,5
Anne, baba, çocuklar, büyükanne, büyükbaba, torunlar vb.	12	9,2
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların, %79,2'si anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan, %11,5'i anne, baba ve evlenmiş çocuklardan, %9,2'si ise anne, baba, çocuklar, büyükanne, büyükbaba, torunlar vb. oluşmaktadır.

Görüldüğü gibi anket uygulamasına katılanların büyük çoğunluğu çekirdek aile biçiminde yaşamaktadır. Toplumun ekonomik yapısının değişmesi ve sanayileşme ile birlikte aile yapılarında değişim görülmekte ve geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Ancak ülkemizde çekirdek aileler geniş aile özelliklerini de taşımakta, geniş aile yapısı önemini korumaktadır. Yani bizdeki ailede, hala yoğun denebilecek bir şekilde evlenen eşler, aile ve akrabalarla ilişki içindedir.

TABLO 21. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN SAHİP OLDUKLARI ÇOCUK SAYISI

Ailenizde kaç çocuk bulunmaktadır?	Sayı	Yüzde (%)
İki yada daha az	89	68,5
Üç	25	19,2
Dört yada daha çok	16	12,3
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların sahip oldukları çocuk sayısına bakıldığında; iki yada daha az çocuk sahibi olanların oranı %68,5, üç çocuk sahibi olanların oranı %19,2, dört yada daha çok çocuk sahibi olanların oranı ise %12,3'tür.

Tablodaki bulgular göz önüne alındığında anket uygulamasına katılanların az sayıda çocuk sahibi olma eğiliminde olduğu görülmektedir. Az sayıda çocuk sahibi olma eğilimi ülkemizdeki sosyal değişimin bir göstergesidir. Eğitim seviyesi arttıkça kişilerin çok çocuk sahibi olma eğilimi azalmaktadır. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte kişiler kendilerine ve çocuklarına daha iyi bir hayat standardı sağlamak düşüncesiyle az çocuk sahibi olmak istemektedirler.

TABLO 22. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN AİLELERİNDE GELİR GETİRİCİ İŞTE ÇALIŞANLARIN SAYISI

Ailenizde gelir getirici bir işte kaç kişi çalışmaktadır?	Sayı	Yüzde (%)
Bir kişi	56	43,1
İki ve daha yukarısı	74	56,9
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlara, ailenizde gelir getirici bir işte kaç kişi çalışmaktadır sorusu sorulmuş; %56,9'u iki yada daha yukarısı cevabını verirken, %43,1'i ise bir kişi cevabını vermişlerdir.

TABLO 23. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN AİLELERİNDE ÇALIŞAN KİŞİLER

Ailenizde kimler çalışmaktadır?	Sayı	Yüzde (%)
Yalnız baba	56	43,1
Hem anne, hem baba	62	47,7
Diğer	12	9,2
Toplam	130	100,0

Tablo 23'den görüleceği gibi anket uygulamasına katılanların ailelerinde, yalnız babanın çalışma oranı %43,1, hem anne hem babanın çalışma oranı %47,7 ve diğer seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise %9,2'dir. Diğer cevabını verenlerin içerisinde anne baba ile birlikte çocuklarında çalıştığı görülmektedir.

Sonuçlardan da anlaşılıyor ki, günümüz ekonomik koşullarında tek kişinin çalışması yeterli olmamaktadır. Aileler geçinebilmek, kendilerine ve çocuklarına daha iyi bir hayat standardı sağlamak için anne baba, hatta ailedeki çocuklar birlikte çalışmakta ve aile ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Bu durum ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile ilgili olduğu gibi eğitim düzeyi ile ilgilidir. Eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte kadınların çalışma eğilimi de artmaktadır. Türk toplumunda sosyal değişimle birlikte kadınların çalışmasına daha olumlu bakılmaktadır. Kadınlar gerek ailelerine ekonomik olarak katkıda bulunmak, gerekse toplum içinde bir yer edinmek için çalışmak istemektedirler. Eğitimle birlikte toplumun bilinçlendiği ve geleneksel yapının değiştiği görülmektedir.

TABLO 24. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DEPREMDEN ÖNCEKİ GELİR DÜZEYLERİ

1999'daki geliriniz geçiminizi rahatlıkla sağlayabilecek düzeyde miydi? Belirtiniz.	Sayı	Yüzde (%)
Düşük	30	23,1
Orta	67	51,5
Yüksek	33	25,4
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlara depremden önceki gelirlerinin geçimlerini sağlayacak düzeyde olup olmadığı sorulmuş; %51,5'i depremden önceki gelirinin orta seviyede ve geçimlerini sağlayabilecek düzeyde olduğunu, %25,4'ü gelir seviyelerinin yüksek düzeyde olduğunu ve geçimlerini rahatlıkla sağlayabildiklerini, %23,1'i ise gelirlerinin düşük seviyede olduğunu ve geçimlerini sağlayabilecek düzeyde olmadığını belirtmişlerdir.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, geliri düşük olanlar içerisinde en fazla ilkokul mezunlarının ve ailede yalnız babanın gelir getirici bir işte çalıştığı kişilerin olduğu görülmektedir. Orta ve yüksek gelir diliminde ise en fazla üniversite, lise ve dengi okul mezunları ve ailede anne babanın birlikte çalıştığı kişiler yer almaktadır.

3.4.4. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DEPREMDEN ÖNCE OTURDUKLARI EVİN NİTELİĞİ

Bu kısımda, anket uygulamasına katılanların depremden önce yaşadıkları konutun türü ve konut sahipliği araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, Adapazarı'ndaki yapılaşma ve deprem ilişkisini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu yüzden öncelikli olarak Adapazarı'ndaki konut yapımı hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

1960'larda başlayan sanayileşme süreci, bu bölgenin hızla kentleşmesine sebep olmuştur. Bu dönemdeki hızlı göç olayı ile birlikte nüfus artış oranı hızla yükselmiş, Adapazarı kent nüfusu, son otuz yılda 4 kat artmıştır. Nüfus artışının getirdiği konut gereksinimi, yıllar içinde, ev tipi üretimden apartman tipi üretime geçişle çözümlenmeye çalışılmıştır [Gedikli, 2001: 57].

1980'li yıllarda il genelinde ev tipi konut üretimi yaygındır. Bu yıllarda apartman üretimi ise, ev üretiminin 1/3'ü, 1/4'ü civarında olmuştur. Ancak, 1990 yılından sonra yıllık apartman üretiminin arttığı, hatta ev tipi üretimi aştığı görülmektedir. Apartman üretimi, en fazla merkez ilçe Adapazarı'nda gerçekleşirken, ev tipi konut daha çok Adapazarı'ndaki bazı geleneksel mahallelerin dışındaki tarımsal yapının devam ettiği diğer ilçelerde üretilmektedir [a.g.e., s. 57]. 1990 yılından sonra Adapazarı'nda artık ahşap evleri görmek oldukça zorlaşmış, onların yerlerini çok katlı, çok daireli betonarme apartmanlar almıştır. Kentte kat yüksekliği merkezi alanlarda genelde 5 kat civarına ulaşmıştır [ATSO, 2003: 128].

Konut üretimi, özel kişi ve kuruluşlar eliyle genelde “yap-sat” modeli ile gerçekleşmiştir. Adapazarı merkezinde yıkılan binaların tamamına yakını, yapımları büyük ölçüde “yap-sat” modeli ile yapılan apartmanlar olmuştur. Arazi ve konut fiyatlarının çok yüksek olduğu kent merkezi yerle bir olmuştur. Kentte sağlam kalan bölgeler, 2-3 katlı, bahçeli evlerin bulunduğu mahallelerdir [Gedikli, 2001: 63].

TABLO 25. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DEPREMDEN ÖNCE OTURDUKLARI EVİN NİTELİĞİ

1999 depreminden önce Adapazarı'nda oturduğunuz ev;	Sayı	Yüzde (%)
Kendimize ait müstakil bir ev	17	13,1
Kendimize ait daire	57	43,8
Kiralık müstakil ev	15	11,5
Kiralık daire	41	31,5
Toplam	130	100,0

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular, bu anlatılanları destekleyici yöndedir. Anket uygulamasına katılanların büyük çoğunluğunun (%75,3'ü) apartmanda oturduğu, %24,6'sının ise tek veya iki katlı müstakil evlerde oturduğu belirtilmiştir.

Anket uygulamasına katılan kişilerin ev sahipliği oranlarına baktığımızda ise; depremden önce Adapazarı'nda oturduğu evin, kendilerine ait daire olduğu söyleyen kişilerin oranı %43,8, kiralık daire olduğunu söyleyenlerin oranı %31,5, kendilerine ait müstakil ev diyenlerin oranı %13,1 ve kiralık müstakil ev diyenlerin oranı ise %11,5'tir. Depremden önce Adapazarı'nda ev edinme oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum kentin ekonomik gelişmişlik düzeyinin de bir göstergesidir.

3.4.5. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN DEPREMDEN SONRA ADAPAZARI'NDAN GÖÇ ETME SEBEPLERİ

Burada, anket uygulamasına katılanların 17 Ağustos depreminden sonra Adapazarı'ndan göç etme sebepleri ve göç kararının nasıl alındığı konusuna değinilecektir.

17 Ağustos depreminden sonra maddi ve manevi kayıpların büyük olması, depremin psikolojik ve sosyolojik etkilerinin de büyük olmasına yol açmıştır. 17 Ağustos depreminde en fazla zarar gören yerlerin başında gelen Adapazarı'nda binaların %90'ı yıkılmış yada hasar oturamaz hale gelmiştir. İşyerleri de %80 civarında hasara uğramıştır [ATSO, 2000: 84]. 19.043 konut ve 4.068 işyeri yıkık ve ağır hasarlı, 12.200 konut ve 1.963 işyeri orta hasarlı ve 18.712 konut ve 1.675 işyeri az hasarlı hale gelmiştir [Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 8]. 3.891 kişi hayatını kaybederken, 5.180 kişi yaralanmıştır [a.g.e., s. 4].

Depremi ilk günlerinde Adapazarı dışına göç edenler olmakla birlikte, göç kısa zamanda durmuştur. Hatta depremden sonra “Adapazarı’nı seviyorum, Adapazarı’nı terk etmiyorum” anlayışı içinde bir dayanışma örneği de sergilenmiştir [Abay, s. 8].

Ancak yine de deprem sonrası deprem bölgelerinden, başta deprem korkusu olmak üzere, yaşayacak yer sorunu, işsizlik vb. sebeplerle göç yaşanmıştır. Adapazarı’ndan da diğer illere göç eden aileler olmuştur. Kentten göç ediş çeşitli sonuçları açısından kent için önemli bir durumdur [Kümbetoğlu, 2001: 264].

TABLO 26. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN ADAPAZARI'DAN GÖÇ ETME KARARLARINI NASIL VERDİKLERİ

1999 depreminden sonra Adapazarı'ndan göç etmeye nasıl karar verdiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Kendim karar verdim	21	16,2
Ailemle birlikte karar verdik	109	83,8
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların %83,8’i depremden sonra Adapazarı’ndan göç etme kararını ailesi ile birlikte, %16,2’si ise kendilerinin verdiklerini belirtmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği gibi, göç olgusu fırsatlar sağlamanın yanı sıra, belirsizlikler ve risklerle doludur. Göç eden kişilerin göç ettikleri şehirdeki fırsatları değerlendirme şansı olabileceği gibi, beklentilerini gerçekleştirememeye ve uyum sağlayamama gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Ayrıca göç kararı, göç eden kişi ile birlikte ailesinin de geleceğini etkileyecektir. Bu yüzden göç kararı kolay verilecek bir karar değildir.

Anket uygulamasına katılanların büyük çoğunluğu göç etme kararını ailesiyle birlikte almışlardır. Böylece sorumluluğu tüm aile birlikte paylaşmaktadır.

TABLO 27. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN ADAPAZARI'NDAN GÖÇ ETME SEBEPLERİ

1999 depreminden sonra Adapazarı'ndan göç etmeniz en önemli sebebi nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Deprem felaketi ve korkusu	75	57,7
Yaşayacak yerimiz yoktu	26	20,0
İşimizi kaybettik	13	10,0
Adapazarı beni sıkıyor	2	1,5
Diğer	14	10,8
Toplam	130	100,0

Depremden sonra Adapazarı'ndan göç edenlerin göç etme sebeplerine baktığımızda;

-Deprem Felaketi ve Korkusu: Anket uygulamasına katılanların %57,7'si, deprem felaketi ve korkusu nedeniyle Adapazarı'ndan göç ettiklerini belirtmişlerdir. Deprem felaketi ve korkusu, göç sebepleri arasında en yüksek orandır.

Beklenmedik bir zamanda hiçbir ön belirti vermeden oluşan ve yıkıcı gücünden kaçmak neredeyse imkansız olan deprem en çok korku yaratan felaketlerin başında gelir. Depremi neden olduğu birçok psikolojik sorun vardır [Işıklı, 2001: 110].

Bu sorunları yaşayan insanlar depremin tekrar etme olasılığından korkarlar, depremin yaşandığı ve depremi hatırlatan ortamlardan kaçma ihtiyacı duyabilirler. Araştırmamızda da kendileri ve çocuklarının yaşamları ve gelecekleri için endişe duyan ailelerin bazılarının depremden sonra göç etme kararı aldığı görülmektedir.

-Barınma Sorunu: Depremden sonra ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri de konut sorunudur. Anket uygulamasına katılanların %20'si depremden sonra Adapazarı'ndan göç etme sebebi olarak yaşayacak yerlerinin olmayışını göstermişlerdir.

Depremden sonra Adapazarı'nda ağır bir yıkımın olması, konut ve işyerlerinin yıkılması ve hasarlanması sonucu barınma konusunda büyük sıkıntılar yaşanmıştır. Evleri yıkılan, hasarlanan ve deprem korkusuyla evlerine giremeyen kişilerin bir kısmı göç etmeyi tercih ederken, bir kısmı uzun bir süre çadır ve prefabriklerdeki rahat olmayan koşullarda yaşamak zorunda kalmışlardır.

-Ekonomik Sebepler: Deprem sonrası bölgedeki işyerlerinin kiminde kalıcı kiminde geçici süreli istihdam kayıpları oluşmuştur. Anket uygulamasına katılanların %10'u işlerini kaybettiklerinden dolayı depremden sonra Adapazarı'ndan göç ettiklerini belirtmişlerdir.

17 Ağustos depreminde 10.901 işyeri yıkık ve ağır hasarlı, 9.927 işyeri orta hasarlı, 9.712 işyeri ise az olarak tespit edilmiştir. Sakarya'da ise 4.068 işyeri yıkık ve ağır hasarlı, 1.963 işyeri orta hasarlı ve 1.675 işyeri ise az hasarlı hale gelmiştir. [Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, 2000: 8].

İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre; Kocaeli ve Sakarya'da işyeri hasarlı olması nedeniyle işsiz kalanların oranı %66,7 iken, işten çıkartılma oranı %12,3 ve eksik kapasite nedeniyle işsiz kalma oranı %9,1'dir [www.ifmc.org.tr].

İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerine göre de, 1999 yılında Adapazarı'nda kayıtlı açık işsiz sayısı bir önceki yıla göre %26,5 artarak, 8.044'e ulaşmıştır. İşe yerleştirme yüzdesi %30,9'dan, %14,9'a gerilemiştir [Kümbetoğlu, 2001: 264].

-Diğer Sebepler: Çalışmamızda anket uygulamasına katılanlardan %10,8'i diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu seçeneği işaretleyenlerin büyük kısmı çocuklarının eğitiminin aksamaması için göç ettiklerini belirtmişlerdir.

17 Ağustos depreminin en çok etkilediği alanlardan biri de okullardır. İlköğretim ve lise düzeyindeki okullardan 44'ü ağır hasarlı, 59'u orta hasarlı ve 105'i de az hasarlı olarak saptanmıştır [ATSO, 2000: 91]. Okulların yıkılması veya hasarlanması ve eğitimde bazı aksaklıkların meydana gelmesi sonucu anket uygulamasına katılan ailelerin bir bölümü eğitim imkanlarının iyi olduğu yerlere göç etmişlerdir.

3.4.6. GÖÇ EDİLEN ŞEHİR VE UYUM

Burada, anket uygulamasına katılanların hangi şehirlere göç ettikleri ve göç ettikleri şehri tercih etme sebepleri, göç ettikleri şehirde hangi işleri yaptıkları, oturdukları evin niteliği ve göç edilen şehre uyum sağlamada yaşadıkları sorunlar üzerinde durulmuştur.

3.4.6.1. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirler

TABLO 28. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ ŞEHİRLER

Hangi şehre göç etmişsiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Ankara	23	17,7
Antalya	14	10,8
Balıkesir	5	3,8
Bolu	3	2,3
Bursa	6	4,6
Erzurum	4	3,1
İstanbul	16	12,3
İzmir	17	13,1
Kastamonu	3	2,3
Konya	7	5,4
Mersin	4	3,1
Muğla	9	6,9
Samsun	3	2,3
Trabzon	3	2,3
Diğer	13	10,0
Toplam	130	100,0

TABLO 29. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ BÖLGELER

Göç Edilen Bölgeler	Sayı	Percent (%)
Akdeniz Bölgesi	18	13,8
Doğu Anadolu Bölgesi	5	3,8
Ege Bölgesi	29	22,3
İç Anadolu Bölgesi	35	26,9
Karadeniz Bölgesi	12	9,2
Marmara Bölgesi	31	23,8
Toplam	130	100,0

Tablo 28'dan görüleceği gibi, göç edilen şehirler arasında; Ankara %17,7'lik bir oranla birinci sırada, İzmir %13,1'lik bir oranla ikinci sırada, İstanbul %12,3'lük bir oranla üçüncü sırada, Antalya %10,8'lik bir oranla dördüncü sırada ve Muğla %6,9'luk bir oranla beşinci sırada yer almaktadır.

Bölgeler itibariyle bakıldığında ise deprem sonrası göç ağırlıklı olarak İç Anadolu (%26,9), Marmara (%23,8) ve Ege (%22,3) bölgelerine yapılmıştır. İç Anadolu Bölgesindeki illere yapılan göçte özellikle Ankara'ya yapılan göçün yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Marmara Bölgesindeki illere yapılan göçte, Adapazarı'na yakın çevre illerin ve özellikle İstanbul'un tercih edildiği görülmektedir. Ege Bölgesindeki illere yapılan göçte ise İzmir ve Muğla'ya yapılan göçler önemli yer tutmaktadır.

3.4.6.2. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehiri Tercih Etme Sebepleri

TABLO 30. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ ŞEHİRİ TERCİH ETME SEBEPLERİ

Göç ettiğiniz şehiri tercih etme sebebiniz nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Göç ettiğimiz şehirde akrabalarımız vardı	55	42,3
Göç ettiğimiz şehir memleketimdi	17	13,1
Deprem açısından daha güvenli bir yerdi	21	16,2
İşim veya iş kurma imkanım vardı	18	13,8
Eğitim olanakları daha iyiydi	15	11,5
Sosyal hayat daha canlıydı	4	3,1
Toplam	130	100,0

Göç edilen şehrin tercih edilme sebepleri üzerinde durulması, hangi etmenlerin göç olgusunu kolaylaştırdığını anlamamız açısından önemlidir.

Araştırmamızda, anket uygulamasına katılanların göç ettikleri şehirleri tercih etme sebeplerinin başında göç ettikleri şehirlerde yakınlarının bulunması ve memleket olgusu bulunmaktadır. Araştırmamızda göç ettiğimiz şehri akrabalarımız olduğu için tercih ettik diyenlerin oranı %42,3'tür ve en yüksek orandır. Göç ettiğim şehri memleketim olduğu için tercih ettim diyenlerin oranı ise %13,1'dir.

Görüldüğü üzere göç edilen şehirde akrabaların bulunması, göç olgusunu kolaylaştıran etmenlerin başında gelmektedir.

Türkiye'de 1950'li yıllarla birlikte hızlanan köyden kente göçün, bu yıllarda ülkenin kırsal alanlarındaki ekonomik ve toplumsal değişme, nüfus artışı, tarımdaki düşük üretkenlik ve kırsal alandaki artan işsizlik, eğitim vb. sebeplerle başladığı ve hızlandığı

görülmektedir. Şehre göç edenler kendilerine sosyal çevre sağlamak amacıyla köylerindeki akraba ve arkadaşlarının şehre göç etmeleri için çaba harcamışlardır. Köyden kente göç etmek isteyenlerde kente kolayca uyum sağlayabilmek için akraba ve arkadaşlarının buldukları kentlere göç etmeyi tercih etmişlerdir [İçduygu ve Ünal, 1997: 43].

Bu araştırmaya konu olan göç olgusu bu anlatılan sebeplerin dışında kalan zorunluluklar neticesinde gerçekleştirilmiş olsa da, akraba ve arkadaşların bulunması, göç edilen şehrin tercih edilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu şekilde, göç edilen şehrin sosyal hayatına kolayca uyum sağlayabileceklerini düşünmüşlerdir.

Daha öncede anlatıldığı gibi, Adapazarı nüfusunun büyük bir bölümünü iç ve dış göçler oluşturmaktadır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen insanlar deprem sonrasında, geldikleri memleketlerine dönmeyi tercih etmişlerdir. Yani bir bakıma deprem, göç dalgasını tersine çevirmiştir. Deprem korkusu insanları, daha önce geldikleri küçük ama güvenli kasaba ve köylerine geri dönmeye itmiştir.

Anket uygulamasına katılanların %16,2'si deprem açısından daha güvenli bir yer olduğu için göç ettiği şehri tercih etmişlerdir.

Araştırmamızda, depremden sonra Adapazarı'ndan göçün en önemli sebebinin deprem korkusu olduğu görülmüştür. Deprem felaketi yaşayan ve sürekli deprem olasılığından korkan bu kişiler, deprem açısından daha güvenli, deprem riski olmayan yerlere göç etmeyi tercih ederek deprem korkusuyla yaşamaktan kurtulmaya çalışmışlardır.

Göç ettiği şehri tercih etme sebebi olarak işim veya iş kurma imkanım vardı diyenlerin oranı %13,8'dir. Anket uygulamasına katılanların mesleklerine baktığımızda; memurların en yüksek oranı teşkil ettiği görülmüştür. Memurlar depremden sonra göç ettikleri şehre tayinlerini aldırması ve görevlerine devam etmişlerdir. Anket uygulamasına katılanlarla yapılan görüşmelerde, göç ettikleri şehirde yakınları bulunanlar, yakınlarının kendilerine iş bulmalarına veya iş kurmalarına yardımcı olduklarını söylemişlerdir.

Anket uygulamasına katılanların %11,5'i eğitim olanakları dolayısıyla göç ettikleri şehri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Depremden sonra bazı okulların yıkılması veya

hasarlanması ve eğitimde bazı aksaklıkların meydana gelmesi sonucu aileler, çocuklarının eğitiminin aksamaması için eğitim imkanlarının iyi olduğu yerleri göç etmek için tercih etmişlerdir. Yine bu konuda o şehirde yaşayan yakınlarından yardım istemişler ve eğitimle ilgili bilgi edinmişlerdir.

3.4.6.3. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirde Yaptıkları İşler

TABLO 31. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ ŞEHİRDEKİ İŞLERİ

Göç ettiğiniz şehirde Adapazarı'nda yaptığınız işi mi yapmaktaydınız?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	104	80,0
Hayır	26	20,0
Toplam	130	100,0

Göç ettiğiniz şehirde Adapazarı'nda yaptığınız işi mi yapmaktaydınız sorusuna anket uygulamasına katılanların %80'i evet derken, %20'si hayır cevabını vermişlerdir.

Göç edilen şehirde yapılan işin deprem öncesi Adapazarı'ndaki işle büyük ölçüde paralellik gösterdiği görülmektedir. Depremden önce Adapazarı'nda memurluk görevini yapanlar, göç ettikleri şehre tayinlerini aldıkları için aynı mesleği orada da sürdürmüşlerdir. Diğer meslek mensuplarından göç edenlerin küçük bir bölümü göç ettikleri şehirde Adapazarı'nda yaptığı işten farklı bir işle uğraşmıştır. Ayrıca anket uygulamasına katılanlar arasında emekli olmuş kişilerle göç ettikleri şehirde iş bulamayanlarda bulunmaktadır.

3.4.6.4. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirde Oturdukları Evin Niteliği

TABLO 32. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ ŞEHİRDE OTURDUKLARI EVİN NİTELİĞİ

Göç ettiğiniz şehirde oturduğunuz ev;	Sayı	Yüzde (%)
Kendimize ait müstakil bir ev	9	6,9
Kendimize ait daire	13	10,0
Kiralık müstakil bir ev	15	11,5
Kiralık daire	93	71,5
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların %71,5'i göç ettikleri şehirde kiralık dairede, %11,5'i kiralık müstakil bir evde, %10'u kendilerine ait dairede ve %6,9'u ise kendilerine ait müstakil bir evde oturduklarını belirtmişlerdir.

Göç ettikleri şehirde kiralık ve daire tipi evlerde oturanların oranı en yüksektir. Adapazarı'ndan göç etmelerinin en önemli sebebi, deprem korkusu olmasına rağmen göç edenlerin büyük çoğunluğunun göç ettikleri şehirde daire tipi evleri tercih etmeleri dikkat çekicidir. Kendileriyle görüşülen bu kişiler göç ettikleri şehirlerde müstakil ev bulamadıklarını ve daire tipi evlerle yetinmek zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Ayrıca göç ettikleri şehirlerin deprem açısından daha güvenli olduğunu düşünmeleri bu kişilerin bu evlerde daha rahat bir şekilde oturmalarını sağlamıştır.

Göç eden ailelerin bir kısmının göç ettikleri şehirde evleri bulunmaktadır. Bu kişilerin göç ettikleri şehirlerin genelde kendi memleketleri olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.6.5. Anket Uygulamasına Katılanların Göç Ettikleri Şehirdeki Hayata Uyum Sağlamada Karşılaştıkları Sorunlar

Göç yalnızca fiziki bir mekan değişikliği değil, aynı zamanda sosyal bir çevre değişikliğidir. Göç eden kişilerin belli bir topluluğu terk ederek yeni bir topluluk içine girmesi, yeni toplumsal ilişkiler kurma gerekliliği çok sayıda uyum sorunu yaratmaktadır [Tekeli, 1997: 10].

Göç eden kişinin kültürel bir değişim geçirmesi, göç ettikleri şehrin yaşam kalıplarını benimsemesi ve fırsatlarını değerlendirmesi gerekmektedir. Bu kısa sürede gerçekleşen bir olgu değildir [a.g.e., s. 17].

Sosyolojik açıdan göç eden kimse, göç ettiği toplumun yeni koşullarına uyum sağlamaya çalışırken, daha önce yaşadığı toplumu da değiştirmektedir. İnsanların yaşadıkları yerden ayrılması, toplumda eskiden kurduğu ilişkilerin değişmesi, yeni ilişkilere girmesini gerektirir. Gündelik yaşamda yiyecekten giyeceğe, eğlenceden dinsel etkinliklere kadar her şey bir dönüşüme uğramaktadır. Aile yapısı ve ilişkileri değişmektedir [İçduygu ve Ünalın, 1997: 42].

Bu kişiler yaşadıkları yeni çevreyle bütünleşmek durumdadır. Yaşadıkları ortamları bütünleşemeyen insanlarda birtakım psikolojik ve sosyal problemler görülebilir. Dolayısıyla göç olayında uyum temel bir problem niteliği taşımaktadır.

TABLO 33. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN GÖÇ ETTİKLERİ ŞEHİRDEKİ HAYATA UYUM SAĞLAMADA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Göç ettiğiniz şehirdeki hayata uyum sağlamada herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı?	Sayı	Yüzde (%)
Hayır karşılaşmadım	13	10,0
İnsanlarla ilişki kurmakta zorluk çektik	64	49,2
İklim şartlarına alışamadık	3	2,3
İş koşullarına ayak uyduramadık	27	20,8
Diğer	23	17,7
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlardan, göç ettiğiniz şehirdeki hayata uyum sağlamada herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı sorusuna insanlarla ilişki kurmakta zorluk çektik diyenlerin oranı %49,2'dir ve en yüksek orandır.

İnsanların mutlu olabilmesi için içerisinde yaşadığı çevre ve karşılıklı ilişkiler çok önemli rol oynamaktadır. Göç eden kişilerin de göç ettikleri şehirde yeni bir çevre edinmesi ve insanlarla ilişki kurması kolay değildir ve belli bir süre geçmesi gerekir.

Anket uygulamasına katılan kişiler göç ettikleri şehirdeki çevreyle bütünleşemediklerini ve insanlarla ilişki kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde de

göç eden kişiler göç ettikleri yerdeki iş ve komşuluk ilişkilerinin resmi olduğunu, zor zamanlarında yardımlaşmanın olmadığını, kendilerini anlayacak, dinleyecek yani dertleşebilecekleri kişileri bulamadıklarını söylemişlerdir. Yine aileler çocuklarının da okulda ve okul dışındaki ortama ve insanlara alışamadıklarını ve göç ettikleri şehirdeki gençlerin arkadaşlık ilişkilerini beğenmediklerini belirtmişlerdir.

Görüleceği gibi insanlar için yeme-içme, barınma vs. ihtiyaçlarının yanında güvenlik, sevgi, dayanışma, dostluk ihtiyaçları da çok önemlidir. Ancak göç edenler göç ettikleri şehirlerde Adapazarı'na benzer komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri yaşayamamış ve hayal kırıklığına uğramışlardır.

Araştırmamızda iş koşullarına ayak uyduramadığı için göç ettiği şehre alışamadıklarını söyleyenlerin oranı %20,8'dir. İş koşullarına ayak uyduramadığını söyleyen kişilerin çoğunlukla serbest meslek sahipleri ile esnaflar olduğu görülmektedir. Memurlar tayinlerini aldırarak geldikleri için göç ettikleri şehirde de aynı görevlerini sürdürmüşlerdir.

Serbest meslek sahipleri ve esnaflar ise göç ettikleri şehirdeki ticari hayata ayak uyduramadıklarını söylemişlerdir. Göç edenlerin arasında depremden dolayı Adapazarı'ndaki işlerini kaybeden kişiler vardır. Bunların bazıları göç ettikleri şehirde istedikleri işi bulamamışlar veya yeni işlerini benimseyememişlerdir.

Göç edilen şehirde herhangi bir problemle karşılaşmadığını belirtenlerin oranı %10'dur. İklim şartlarına alışamadık diyenlerin oranı ise %2,3 gibi önemsenmeyecek bir orandır.

Anket uygulamasına katılanların %17,7'si diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Diğer seçeneğini işaretleyenlerin çoğunluğu göç ettikleri şehirde kültürel uyumsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.

3.4.7. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN TEKRAR ADAPAZARI'NA GERİ DÖNME SEBEPLERİ

Göç ettikleri şehirdeki hayata uyum sağlayamayan kişilerde, önceleri "yabancılık çekme" biçiminde olup sonra "yabancılaşma"ya dönüşen bir durum yaşanmakta ve giderek yaşadığı çevre ile bütünleşememe tavrı oluşmaktadır [Gürel, 2001: 139].

Yaşadıkları ortamla bütünleşemeyen insanlarda birtakım psikolojik ve sosyal sorunlar görülebilmekte ve hatta geldikleri şehre geri dönme kararı alabilmektedirler.

Araştırmamız da depremden sonra göç eden kişilerin bir bölümü göç ettikleri şehirdeki hayata uyum sağlayamadıklarından Adapazarı'na geri dönmüşlerdir. Yukarıda anlattığımız göç edilen şehre uyum sağlamada yaşanan sorunlar ile Adapazarı'na geri dönüşü teşvik eden sebepler arasında paralellik olduğu görülmektedir. Adapazarı'na geri dönüşü teşvik eden sebeplerin, ekonomik sebepler, yakınların Adapazarı'nda bulunması, göç edilen şehir hayatının yoğun ve stresli olması, depremde yıkılan evlerin yerine devlet tarafından yeni evler yapılması ve kültürel uyumsuzluk üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tüm bu sebepler aşağıda ele alınacaktır.

TABLO 34. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN TEKRAR ADAPAZARI'NA DÖNME SEBEPLERİ

Tekrar Adapazarı'na dönmenizin en önemli sebebi nedir?	Sayı	Yüzde (%)
Göç ettiğim şehirdeki kazancım ailemi geçindirmek için yeterli değildi	11	8,5
Umduğum işi bulamadım	19	14,6
Göç ettiğim şehirdeki hayat çok yoğun ve stresliydi	15	11,5
Yakınlarımın çoğu Adapazarı'ndaydı	44	33,8
Depremde yıkılan evlerin yerine devlet tarafından yeni evler yapılarak hak sahiplerine dağıtıldı	10	7,7
Diğer	31	23,8
Toplam	130	100,0

-Yakınlarının Adapazarı'nda Bulunması: Anket uygulamasına katılanların %33,8'i yakınlarının çoğunun Adapazarı'nda bulunmasını geri dönüş sebebi olarak göstermişlerdir. Bu sebep aynı zamanda en yüksek geri dönüş sebebidir.

Depremden sonra Adapazarı'ndan göç eden aileler göç ederken bir taraftan doğup büyüdüğü veya uzun yıllar geçirdikleri kenti, bir taraftan da anılarını, sevinçlerini ve üzüntülerini paylaştıkları anne ve babalarını, akrabalarını, komşularını ve arkadaşlarını bırakmışlardır.

Kendileriyle görüşülen kişiler depremden önce Adapazarı'ndaki akrabalık ve diğer insani ilişkilerin birincil yani yakın, yüzyüze, samimi, doğrudan ve kalıcı olduğunu söylemişlerdir. Göç ettikleri şehirde ise toplumsal ilişkilerin resmi olduğunu, zor günlerinde kendilerini anlayıp destekleyecek, mutluluk ve sıkıntılarını paylaşacak birilerini bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu kişilerin göç ettikleri şehirlerde Adapazarı'ndaki gibi ilişkileri bulamamaları, yani ikincil ilişkilerle karşılaşmaları göç edilen şehre uyum sağlamalarını engellemiştir.

Yeni ilişkiler kuramayan ve göç ettiği şehirdeki toplumsal ilişkilerle bütünleşemeyen kişiler, bıraktıkları kenti ve bu kentteki yakın akraba ve arkadaşlarına çok büyük özlem duyduklarını belirtmişlerdir. Adapazarı'nda kalan yakınları da göç edenlerin geri dönüşünü istemişler ve bu konuda desteklemişlerdir.

Adapazarı göç alan bir kenttir. Anket uygulamasına katılanlardan Adapazarı'na göçle gelip yerleşenlerin bir bölümü depremden sonra memleketlerine geri dönmeyi tercih etmişlerdir. Bu kişilerin memleketlerinde akrabaları olmalarına rağmen oradaki sosyal yapıya ayak uyduramayıp Adapazarı'na geri dönmeleri dikkat çekicidir. Yapılan görüşmelerde bu kişiler Adapazarı'nda hemşehrileriyle, komşularıyla ve arkadaşlarıyla aralarında çok sıkı bir bağ olduğunu ve bu bağları memleketlerinde kuramadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum uzun bir süre aynı ortamı paylaşmanın ve uzun süreli arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin bazen akrabalık ilişkilerinden daha önemli olduğunu göstermektedir.

-Ekonomik Sebepler: Anket uygulamasına katılanların %14,6'sı umduğu işi bulamadığı, %8,5'i ise göç ettiği şehirdeki kazancının ailesini geçindirmek için yeterli olmadığı için Adapazarı'na geri döndüklerini belirtmişlerdir.

Daha öncede belirtildiği gibi, memurlar tayinlerini aldırarak göç ettikleri şehirde aynı görevi sürdürdükleri için iş konusunda pek fazla sorun yaşamamışlardır.

İş beklentilerinin gerçekleşmemesi daha çok esnaflarda ve serbest meslek sahiplerinde görülmektedir. Anket uygulamasına katılanlarla yapılan görüşmelerde serbest meslek mensuplarından doktorlar, göç ettiklere şehirde muayenehane açtıklarını ancak tanınmadıklarından dolayı hasta sayılarının çok az olduğunu belirtmişlerdir. Yine

avukatlarda aynı sorunla karşılaşmışlar ve avukatlık bürolarını kapatarak geri dönmek zorunda kalmışlardır.

Esnalarda göç ettikleri şehirdeki ticari hayata ayak uyduramamışlar ve ticari yapısını ve insanların daha iyi bildikleri Adapazarı'na geri dönmüşlerdir.

Bunların dışında anket uygulamasına katılan kişilerin bazıları göç ettikleri şehirde kendi mesleklerinden farklı işler yapmak zorunda kalırken, bazıları da umdukları iş ortamını bulamamıştır.

Anket uygulamasına katılanlardan göç ettikleri şehirdeki kazançlarının ailelerini geçindirmek için yeterli olmadığını belirtenler, bunun, göç ettikleri şehirdeki hayat pahalılığı, göç nedeniyle yeni harcama kalemlerinin ortaya çıkması, düşük ücretle çalışmak zorunda kalınması vb. sebeplerden kaynaklandığını söylemişlerdir.

Görüldüğü üzere Adapazarı'ndan göç edişte temel faktör deprem iken geri dönüşte ekonomik sebepler önemli bir yer tutmaktadır.

-Göç Edilen Şehir Hayatının Yoğun ve Stresli Olması: Anket uygulamasına katılanlar içerisinde göç edilen şehrin sosyal hayatının yoğun ve stresli olması sebebiyle geri dönenlerin oranı %11,5'tir. Göç edilen şehirlerde yaşanan trafik, gürültü, kirlilik, kalabalık ve gündelik hayatın hızlı temposu gibi problemler göç edenlerin geri dönüşünde etkili olmuştur.

-Depremde Yıkılan Konutların Yerine Devlet Tarafından Yeni Konutlar Yapılması: Anket uygulamasına katılanlardan depremden yıkılan evlerin yerine devlet tarafından yeni evler yapılarak hak sahiplerine dağıtılması sebebiyle Adapazarı'na geri dönenlerin oranı %7,7'dir. Anket uygulamasına katılan kişilerin depremden sonra Adapazarı'ndan göç etme sebepleri arasında, evlerinin yıkılması ve yaşayacak yerlerinin olmaması sebebiyle göçün önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Depremde yıkılan evlerin yerine devlet tarafından yerleşim için zemin açısından uygun yerler tespit edilmiş ve buralara kalıcı konutlar yapılarak hak sahiplerine dağıtılmıştır.

Göç edenlerin bir kısmının konut probleminin halledilmesini bekledikleri ve devlet tarafından yapılan kalıcı konutların hak sahiplerine dağıtılmasıyla birlikte geri dönme kararı aldıkları görülmektedir.

-Kültürel Faktörler: Anket uygulamasına katılanların %23,8'i diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu seçeneği işaretleyenlerin dönüş sebeplerinin kültürel uyumsuzlukta yoğunlaştığı görülmüştür. Göç edilen şehirde yeni taşınan kimseye ilgi gösterilmediği, ilişki kurulmak istenilmediği, yardım etme, bayram ziyaretleri, ölüm, hastalık ve düğün gibi önemli olaylarda komşunun işine koşulmadığı görülmüştür. Göç ettikleri şehrin gelenek-göreneklerini ve değer yargılarını yadırgayan ve benimseyemeyen kişiler Adapazarı'na geri dönmüşlerdir.

Diğer seçeneğini işaretleyenler arasında az bir oran da olsa Adapazarı'nın kanalizasyon, yol, su vb. gibi fonksiyonlarının düzene girdiğini gördükleri için geri döndüklerini belirtenler bulunmaktadır.

TABLO 35. ANKET UYGULMASINA KATILANLARIN ADAPAZARI'NA DÖNÜŞ SÜRELERİ

1999 depreminden ne kadar bir süre sonra Adapazarı'na döndünüz?	Sayı	Yüzde (%)
6 ay - 1 yıl arasında	45	34,6
1 - 2 yıl arasında	41	31,5
2 - 3 yıl arasında	30	23,1
3 - 4 yıl arasında	14	10,8
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlar, depremden ne kadar bir süre sonra Adapazarı'na döndükleri sorusuna; %34,6'sı 6 ay-1 yıl arasında, %31,5'i 1-2 yıl arasında, %23,1'i 2-3 yıl arasında ve %10,8'i ise 3-4 yıl arasında bir sürede döndükleri cevabını vermişlerdir.

6 ay-1 yıl arasında geri dönüşün yüksek olduğu görülmektedir. Bu süre içerisinde geri dönenlerin çoğu geri dönüş sebebi olarak, umduğu işi bulamamalarını ve kazançlarının ailelerini geçindirmeye yetmemesini göstermişlerdir. Göç edenler bu sürenin göç ettikleri şehre alışma ve beklentilerini gerçekleştirme çabasıyla geçtiğini söylemişlerdir.

1-2 yıl arasında geri dönüş yapanların oranı da yüksektir. Bu dönemdeki geri dönüşlerde bir çok faktörün etken olduğu görülmektedir. Göç ettikleri şehrin insanlarıyla ilişki kuramama ve kültürlerine uyum sağlayamama gibi faktörler bu süredeki geri dönüşler için önemli rol oynamıştır.

2-3 yıl arasında geri dönenlerin oranı daha azdır. Bu sürede geri dönenler, dönüş sebepleri olarak daha çok depremden yıkılan konutların yerine devlet tarafından yeni konutlar yapılarak hak sahiplerine dağıtılmasını göstermişlerdir.

3-4 yıl arasında geri dönüş yapanların oranı en düşüktür. Bu süre içerisinde geri dönenler geri dönüşlerinde Adapazarı'ndaki deprem etkilerini azalması yani şehrin hızla yeniden imarının ve depremin psikolojik etkilerinin azalmasının etkili olduğunu belirtmişlerdir.

3.4.8. YENİ BİR DEPREM HALİNDE GÖÇ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER

Burada, deprem sonrasında göç eden ve geri dönenlerin yeni bir deprem durumundaki tutumları öğrenilmek istenmiştir. Bu durum Adapazarı'nın geleceğini ve gelişmesini etkileyeceği için önemlidir.

TABLO 36. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN TEKRAR BİR DEPREM OLMASI HALİNDE GÖÇ EDİP ETMEYECEKLERİ

Tekrar deprem olursa Adapazarı'ndan yine göç eder misiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Evet	18	13,8
Hayır	64	49,2
Emin değilim	48	36,9
Toplam	130	100,0

Tekrar bir deprem olursa Adapazarı'ndan göç eder misiniz sorusuna, anket uygulamasına katılanların %49,2'si hayır, %13,8'i evet ve %36,9'u ise emin değilim cevabını vermişlerdir.

Deprem sonrası göç edip geri dönenlerin yeni bir deprem halinde göçü düşünüp düşünmemeleri şehrin geleceğini ve gelişmesini etkileyecektir. Yeni bir deprem halinde göç etmeyi düşünenler yatırımlarını Adapazarı'na yapmayı düşünmemektedirler.

Yapılan görüşmelerde bu kişiler, yeni bir depreme tahammülleri olmadığını söylemişlerdir. Ayrıca bu kişilerden bazılarının geri dönüşlerinde birtakım zorunluluklar bulunduğu ve bunlar ortadan kalkınca Adapazarı'ndan tekrar göç edeceği anlaşılmaktadır.

Ancak elde edilen bulgulara baktığımızda; tekrar deprem halinde göç etmeyi düşünmeyenlerin oranı en yüksektir. Bu kişiler sürekli deprem ihtimalinin kabul ederek yaşamayı göze almışlardır ve Adapazarı'nın geleceğinden ümitlidirler.

Kararsızların da oranı hiç küçümsenmeyecek kadar yüksektir. Deprem sonrası göç edip geri dönenler göç ettikleri şehirlerde birtakım sorunlar yaşamışlardır. Bu kişiler Adapazarı'nın geleceği konusunda ümitli olmalarına rağmen emin değillerdir. Alınacak tedbirler, kararlar üzerinde etkili olacak ve Adapazarı'nın geleceğini etkileyecektir.

3.4.9. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN YATIRIM YERİ TERCİHLERİ

Araştırmamızın bu kısmında, anket uygulamasına katılanların yatırımlarını nereye yaptıklarını ve yatırım türü hakkındaki düşünceleri öğrenilmek istenmiştir.

TABLO 37. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN YATIRIM YERİ TERCİHLERİ

Şimdi yatırımlarınızı Adapazarı'na mı, Adapazarı dışına mı yapmaktasınız?	Sayı	Yüzde (%)
Tüm yatırımlarımı Adapazarı'na yapmaktayız	39	30,0
Her ikisine de	19	14,6
Henüz yatırım yapacak gücüm yok	72	55,4
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların %55,4'ünün henüz yatırım yapacak gücü yoktur. Deprem insanları ekonomik olarak olumsuz etkilemiş, kişiler evlerinin yanısıra, evlerindeki eşyalarını da kaybetmişlerdir. Deprem sonucu oluşan hasarlardan dolayı bazı kişiler, kiralık ev ve dükkanlarından elde ettikleri gelirlerinden yoksun kalmanın yanısıra, bankadaki birikimlerini de tüketmişlerdir.

Anket uygulamasına katılanların %30'u tüm yatırımlarını Adapazarı'na , %14,6'sı ise hem Adapazarı'na hem de Adapazarı dışına yaptıklarını söylemişlerdir. Yatırımlarını Adapazarı'na yapanlar çoğunlukla bir daha Adapazarı'ndan göç etmeyi düşünmeyenlerdir. Bu kişiler Adapazarı'nın geleceğinden ümitlidirler ve Adapazarı'nın gelişeceğine inanmaktadırlar.

Her ikisine de cevabını verenler ise tekrar bir deprem halinde Adapazarı'na kalıp kalmayacağı konusunda emin olmayanlardır ve kendilerini güvence altına almak istemektedirler. Adapazarı'nın geleceği konusunda endişelidirler.

Yapılan görüşmeler sonucunda deprem sonrasında kişilerin yatırım tercihlerinde önemli ölçüde değişikliklerin olduğu görülmüştür. Deprem sonucu maddi birikimlerini önemli ölçüde kaybeden insanlar bu konuda seçici davranmak durumunda kalmışlardır. Gayrimenkule yatırım azalırken, menkule yatırım daha çok tercih edilir olmuştur.

Depremi hemen sonrasında otomobilin bir yatırım aracı olarak görülmesi ve otomobil sahipliğinin artması dikkat çekicidir. Otomobilin depremden etkilenme riski daha azdır ve aynı olaylar tekrarlanırsa, yaşamı sürdürebilmenin bir garantisi olarak otomobil hareket kabiliyeti sağlamaktadır. Ayrıca deprem sonrası barınak olarak kullanılma imkanı vardır.

TABLO 38. SAKARYA İL GENELİ VE İL MERKEZİ YILLARA GÖRE ARAÇ SAYISI

Yıllar	Sakarya İl Genelindeki Araç Sayısı	Artış Oranı (%)	Sakarya İl Merkezindeki Araç Sayısı	Artış Oranı (%)
1995	77.766	4.8	66.960	7.1
1996	81.708	5	68.594	2.4
1997	88.146	7.8	72.182	5.2
1998	94.767	7.5	76.165	5.5
1999	100.342	6	79.224	4
2000	110.379	9	85.274	7
2001	115.256	4.2	87.555	2.6
2002	118.728	2.9	88.917	1.5
2003	122.582	4.7	90.193	1.3

Kaynak: Sakarya İl Trafik Şube Müdürlüğü, 2004

Yatırım yapma gücü olanlar depremden sonra konut satın almaktan kaçınmışlardır. Özellikle yatırımlarını Adapazarı'na yapmayı tercih edenler, konut yerine arsa satın

almaya yönelmişlerdir. Konut veya arsa satın almak isteyenler ise, daha çok şehir merkezinin dışını, zemini sağlam olan yerleri tercih etmektedirler. Bu yüzden bu bölgedeki konut ve arsa fiyatlarında artış görülmektedir.

3.4.10. DEPREM FELAKETİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Kültürün önemli bir unsuru olan, dini inançların ve dinden kaynaklanan davranışların, sosyal hayat üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Türkiye’de insanlar hala geleneksel değerlerini önemli ölçüde korumaktadırlar. Türk insanın kaderci yapısı deprem felaketini değerlendirirken de kendini göstermektedir.

TABLO 39. ANKET UYGULAMSINA KATILANLARIN DEPREM FELAKETİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Deprem felaketi ile ilgili ne düşünmektесiniz?	Sayı	Yüzde (%)
Deprem bir kaderdir, kaderden kaçılmaz	11	8,5
Deprem bir kaderdir, ama binalar sağlam yapılırsa can ve mal kaybı yüksek oranda olmaz	97	74,6
Kadere inanmam, tabii bir olaydır	22	16,9
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanların %74,6’sı deprem bir kader olduğunu ama binalar sağlam yapılırsa can ve mal kaybının yüksek oranda olmayacağını, %8,5’i depremin bir kader olduğunu ve kaderden kaçılmayacağını ve %16,9’u ise kadere inanmadıklarını ve depremin bir doğa olayı olduğunu belirtmişlerdir. Elde ettiğimiz bulgularda bize Türk insanın kaderci bir yapısı olduğunu ve toplumun geleneksel değerlere güçlü bir şekilde bağlı olduğunu göstermektedir.

İnsanların depremde bir anda herşeylerini kaybetmeleri sonucu olumsuz duyguları önemli derecede artmış ve dünyanın adaleti olup olmadığını sorgulamaya başlamışlardır. Ancak toplumun geleneksel yapısı ve kaderci anlayışı onların acılarını ve yakınmalarını hafifletmiştir. Allah’ın adaletini kabul ederek sorunlarıyla baş etmeye çalışmışlardır [Kasapoğlu ve diğ., 2001: 47].

Kendileriyle görüşülen kişilerden özellikle yakınlarını kaybedenlerin, bunu “ilahi ceza” olarak algılamaları ve komşularıyla bile ilgisiz bir insan olarak yaşamının cezasını

çektiklerini söylemeleri şartıdır. Ayrıca bu kişiler, enkaz altında kalan veya yakınlarını kurtarmaya çalışan kişilerin şartıcı olaylar yaşadıklarına, evliya türbelerinden sarıklı insanların çıktığını gördüklerine inandıklarını söylemişlerdir.

3.4.11. ADAPAZARI'NDA YENİ YAPILAN BİNALARIN DEPREME DAYANIKLILIĞI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELER

Bu kısımda, anket uygulamasına katılanların Adapazarı'nda yeni yapılan binaların depreme dayanıklılığı hakkındaki düşünceleri öğrenilmek istenmiştir. Bu durum yaşanan depremden ders alınıp alınmadığını, gerekli düzenlemelerin yapılıp yapılmadığını görmemiz açısından önemlidir.

TABLO 40. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN ADAPAZARI'NDA YENİ YAPILAN BİNALARIN DEPREME DAYANIKLILIĞI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Adapazarı'na yeni yapılan binaların depreme dayanıklılığı hakkında ne düşünüyorsunuz?	Sayı	Yüzde (%)
Binalar depreme karşı yapılmaktadır	66	50,8
Binalar depreme karşı dayanıklı değildir	21	16,2
Deprem unutuldu, yine çok katlı bina yapıyorlar	29	22,3
Ne kadar sağlam yapılsa da deprem karşısında bir önemi yoktur	14	10,8
Toplam	130	100,0

Anket uygulamasına katılanlara Adapazarı'na yeni yapılan binaların depreme dayanıklılığı hakkındaki düşünceleri sorulmuş; binalar depreme karşı dayanıklı yapılmaktadır diyenlerin oranı %50,8 iken, deprem unutuldu, yine çok katlı bina yapılıyor diyenlerin oranı %22,3, ne kadar sağlam yapılsa da deprem karşısında bir önemi yoktur diyenlerin oranı %10,8 ve binalar depreme karşı dayanıklı değildir diyenlerin oranı ise %16,2'dir.

Görüldüğü gibi binaların depreme karşı dayanıklı yapıldığını düşünenlerin oranı yüksektir. 17 Ağustos depreminden sonra da Adapazarı merkezindeki binaların ve işyerlerinin çoğu yıkılmış yada oturamaz hale gelmiştir. Bu binaların tamamına yakını, yapımları büyük ölçüde 1980 sonrasında yap-sat modeli ile gerçekleştirilen apartmanlardır [Gedikli, 2001: 63].

Hasarların oluşmasını sağlayan nedenlerin sağlam olmayan zemin üzerine binaların yapılması ile bina yapımı hataları ve eksikliklerin olduğu görülmektedir. Anket uygulamasına katılanlarla yapılan görüşmelerde, kişiler toplumun bu depremden önemli dersler çıkardığını ve yapı kalitesi ve denetimi konularında daha dikkatli davrandıklarını gözlemlediklerini söylemişlerdir.

Ancak, depremin unutulduğunu yine çok katlı ve depreme dayanıksız binalar yapıldığı görüşünde olanların oranı da hiç küçümsenmeyecek kadar yüksektir.

3.4.12. ADAPAZARI'NIN GELECEĞİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

TABLO 41. ANKET UYGULAMASINA KATILANLARIN ADAPAZARI'NIN GELECEĞİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Adapazar'na geleceği sizce nasıldır?	Sayı	Yüzde (%)
Adapazarı'nın geleceği parlaktır. Gelişecek ve büyüyecektir	89	68,5
Adapazarı gelişmeye başladığında yeni bir depremle tekrar başa dönecektir	24	18,5
Deprem ihtimali her zaman bulunduğundan Adapazarı gelişemez	11	8,5
Ekonomik bakımdan kendisini kurtaran herkes Adapazarı'na göç edecektir	6	4,6
Toplam	130	100,0

Deprem sonrası göç edip geri dönenlerin Adapazarı'nın geleceği hakkındaki düşüncelerine baktığımızda; Adapazarı'nın geleceği parlaktır. Gelişecek ve büyüyecektir diyenlerin oranı %68,5'tir. Adapazarı gelişmeye başladığında yeni bir depremle tekrar başa dönecektir diyenlerin oranı %18,5, deprem ihtimali her zaman bulunduğundan Adapazarı gelişemez ve büyüyemez diyenlerin oranı %8,5 ve ekonomik bakımdan kendini kurtaran herkes Adapazarı'ndan göç edecektir diyenlerin oranı ise %4,6'dır.

Adapazarı gelişecek ve büyüyecektir şikkının dışındakiler olumsuz olarak ele alındığında, Adapazarı'nın gelişip büyüyeceğini ve geleceğinin parlak olduğunu düşünenlerin oranının en yüksek olduğu görülmektedir. Bu cevabı verenler Adapazarı'nın büyümesi ve gelişmesi için çok büyük bir potansiyele sahip olduğunu

söylemektedirler. Konumu, iklim şartları, verimli toprakları ve sanayi ve üretim merkezi oluşu Adapazarı'nı çok önemli ve vazgeçilmez bir yer haline getirmektedir. Eğer sanayi, işyeri ve konutlar için yeni yerleşim alanları belirlenip gerekli tedbirler alındığı takdirde yatırımlar yeniden hızlanacak ve Adapazarı gelişecek ve büyüyecektir.

SONUÇ

Hızlı büyümesini ve gelişmesini büyük ölçüde göçlere borçlu olan Adapazarı, konumu, iklim şartları ve verimli toprakları, sanayi ve üretim merkezi oluşu ile gerek köylerinden, gerek diğer illerden ve gerekse Türkiye dışından gelenler için bir cazibe merkezi olmuştur.

Kentte, yerli halkın örf ve adetleri ile çeşitli bölgelerden ve yurtdışından gelip yerleşenlerin kendilerine has örf ve adetleri karışmıştır.

Nüfusun büyük bölümünün dışarıdan gelmesine karşılık Adapazarı'nda geleneksel yapının güçlü ve geleneksel değerlerin canlı bir biçimde yaşandığı görülmektedir. Kentte yaşayan ailelerin büyük çoğunluğu çekirdek aile biçiminde yaşamakla birlikte, geniş aile yapısı önemini korumaktadır. Evlenen eşler, aile ve akrabalarıyla yoğun ilişki içinde olmaktadır.

Kuzey Anadolu fay hattının üzerinde olan bu kent, sık sık depremlerle sarsılmasına ve zemininin elverişsiz olmasına rağmen iskandan vazgeçilmemiş ve her defasında depremin faturasını ağır ödemiştir.

17 Ağustos 1999 depremi kentte büyük maddi ve manevi kayıplara neden olmuş, kayıpların büyük olması depremin psikolojik ve sosyolojik etkilerinin de büyük olmasına yol açmıştır. Depremden sonra Adapazarı'ndan göç edenler olmakla birlikte, "Adapazarı'nı seviyorum, Adapazarı'nı terk etmiyorum" anlayışı içinde bir dayanışma örneği de sergilenmiştir.

Kentten deprem sonrası başta deprem korkusu olmak üzere işsizlik, konut sorunu vb. sebeplerle göç edenlerin bir kısmının geri döndüğü görülmüştür.

Depremden sonra Adapazarı'ndan göç eden kişiler, bir taraftan doğup büyüdükleri veya uzun yıllar geçirdikleri kenti, diğer taraftanda anılarını, sevinçlerini ve üzüntülerini paylaştıkları anne ve babalarını, akrabalarını, komşularını ve arkadaşlarını bırakmışlardır.

Bu kişiler göç ettikleri şehirde toplumsal ilişkilerin resmi olduğunu, zor günlerinde kendilerini anlayıp, destekleyecek, mutluluklarını ve sıkıntılarını paylaşacak birilerini

bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu kişilerin göç ettikleri şehirlerde Adapazarı'ndaki gibi komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri yaşayamamaları, yani ikincil ilişkilerle karşılaşmaları göç edilen şehire uyum sağlamalarını engellemiştir. Göç ettikleri şehirin gelenek-göreneklerini ve değer yargılarını yadırgayan ve benimseyemeyen kişiler Adapazarı'na geri dönmeyi tercih etmişlerdir.

Adapazarı göç alan bir kenttir ve göçler Adapazarı'nın kentleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Anket uygulamasına katılanlardan Adapazarı'na göçle gelip yerleşenlerin bir bölümü depremden sonra geldikleri memleketlerine geri dönmüşlerdir. Bu kişilerin memleketlerinde akrabaları olmalarına rağmen oradaki sosyal yapıya ayak uyduramayıp, Adapazarı'na geri dönmeleri; uzun bir süre aynı ortamı paylaşmanın ve uzun süreli arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin bazen akrabalık ilişkilerinden daha önemli olduğunu göstermektedir. Bu kişiler, Adapazarı'ndaki komşularıyla ve arkadaşlarıyla aralarında çok sıkı bir bağ olduğunu ve bu bağları kendi memleketlerinde kuramadıklarını belirtmişlerdir.

Tüm bu anlatılanlar, Adapazarı'nda doğup büyümesini veya uzun yıllar bu kentte yaşamının Adapazarı ile yaşayanlar arasında özel bir bağ ve sevgi yarattığını göstermektedir.

Adapazarı'nda bu kadar farklı kültürler olmasına rağmen birliktelik ve kentleşme gerçekleşmiş, kentte yaşayanlarda bir kentlilik bilinci oluşmuştur. Kente göç edenlerde zaman içinde kentle bütünleşmiş ve kenti sahiplenmişlerdir. Bu kişiler, özlem çerçevesinde duygusal hemşehrilik bağlarını korusalarda, kendilerini Adapazarı'lı olarak da görmektedirler. Bu durum Adapazarı'na göç edenlerin Adapazarı'nı benimsediklerini ve Adapazarı'lılık bilincinin var olduğunu göstermektedir. Kentte yaşayan bireyler ve aileler, birincil ilişkileri ve dayanışmacı yapıları sürdürmektedir. Kentte olan bağlılıkta, sadece kentin sunduğu fırsat ve olanaklar değil, komşuluk ve toplumsal ilişkilerin ağırlığını koruması önemli rol oynamaktadır.

Deprem sonrası göç edip geri dönenlerin yeni bir deprem halinde, göçü düşünüp düşünmemeleri ve yatırım tercihleri kentin geleceği ve gelişmesi için önemlidir. Alınacak tedbirler, kararlar üzerinde etkili olacak ve Adapazarı'nın geleceğini etkileyecektir.

Öncelikle 17 Ağustos depremi ile Adapazarı'nın bir deprem bölgesi olduğu ve burada sık sık depremlerin meydana gelebileceği, meydana gelecek depremlerin yıkıcı olması sözkonusu olduğundan ciddiye alınması gerekliliği anlaşılmalıdır.

Gelecekteki olası depremler düşünülerek bölgedeki sanayi, işyeri ve konutlar için yeni yerleşim alanları belirlenmeli ve yerleşimler buralara yönlendirilmelidir. Yapı kalitesi ve denetimi konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

Olası depremlerde benzer panik ve kargaşanın yaşanmaması ve depremlerden daha az etkilenmeleri için halkın eğitimi zorunludur. Sivil savunma, sağlık, eğitim vb. gibi önemli konuların yanında bütünüyle afete hazırlık konusunda ciddi çalışmalar yapılmalıdır.

Maddi ve manevi kayıpların en aza indirilmesi, depremle birlikte çöken, bozulan toplumsal yapı ve ilişkilerin adil, eşit ve insanca oluşturulması, gerekli tedbirlerin alınmasına ve ihtiyaç duyulan politikaların oluşturulmasına bağlıdır.

Yeni bir depremle tekrar başa dönülmemesi ve aynı sorunların yaşanmaması için deprem hiçbir zaman güncelliğini kaybetmemeli ve Adapazarı'nda deprem riskinin sürekli olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- ABAY, A. Rıza**, Adapazarı'ndaki Hemşehrilik Derneklerinin Şehir Hayatına ve Meslek Edinmeye Etkileri, Sakarya-1997.
- Adapazarı Büyükşehir Belediyesi**, Adapazarı III. Kültür Dernekleri Fuarı El Kitabı, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Haziran 2003.
- Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası**, Adapazarı'nda Deprem ve Sonrası, ATSO Yayını, Varol Ofset ve Matbaacılık, Sakarya-2000.
- ALTUNIŞIK, Remzi ve Diğerleri**, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı, Sakarya Kitabevi, Sakarya-2004.
- ARI, O. ve C.O. TÛTENGİL**, Adapazarı'na Göç ve Çalışma Hayatına İntibak Araştırması, S.S.A.M. Yayını, Sakarya-1968.
- Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi**, 17 Ağustos ve 12 Kasım Depremlerinden Sonra Bakanlıklar ve Kamu Kuruluşlarınca Yapılan Çalışmalar, Başbakanlık Basımevi, Ankara- 2000.
- BAYRAKTAR, Bülent**, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Sakarya, SESAM Yayını, Sakarya-1998.
- BAYRAK, Yunus**, Sakarya ve Marmara Bölgesi, Özyürek Yayıncılık, İstanbul-2000.
- ERENDİL, Muzaffer**, Türlü Yönleri İle Sakarya İli, Nur Ofset Matbaası, İstanbul-1982.
- ERYILMAZ, Bilal ve Diğerleri**, Metropoliten Alanında Nüfus ve Gelişimi Araştırması, Sakarya-1996.
- KARAESMEN, Erhan**, Öncesiyle Sonrastıyla Deprem, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara-2002.

Karamürsel Eğitim Merkez Komutanlığı, Deprem ve Etkileri, Rehberlik Kısım
Amirliği Yayını, Kocaeli-2000.

KASAPOĞLU, Aytül, Mehmet ECEVİT, Depremın Sosyolojik Araştırması,
Sosyoloji Derneği Yayınları, No: 8, Ankara-2001.

Sakarya Valiliği, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, Sakarya Valiliği Yayını,
Varol Matbaası, Sakarya-1998.

Sakarya Valiliği, Sakarya ve Deprem, Sakarya Valiliği Yayını, Mir Ajans Matbaa ve
Yayını, Sakarya-2000.

Sakarya Valiliği, Sakarya Depremleri, Sakarya Eğitim Araçları Merkezi Yayını, Işık
Basımevi, Sakarya-1967.

Sakarya Valiliği, Tarihte ve Günümüzde Sakarya, Sakarya Valiliği Yayını, Hürriyet
Ofset, İstanbul-1994.

MAKALELER VE SÜRELİ YAYINLAR

ABAY, A. Rıza, “Sivil Toplum, Hemşehrilik Dayanışması ve Deprem (Türkiye-
Adapazarı Örneği”, Yayınlanmamış Makale, ss.1-11.

Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, “Sakarya Nüfus İstatistiği”, Sakarya Ekonomi
Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 29, Sakarya-2003, ss.46-48.

BAYRAKTAR, Bülent, “Adapazarı’nda Göçler”, Düünden Bugüne Adapazarı
Sempozyumu, SAÜ Basımevi, Sakarya-1997, ss.127-133.

GEDİKLİ, Bahar, “Adapazarı’nda, Doğu Marmara Depreminin Sonuçlarının,
Kentleşme ve Planlama Süreçleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Planlama
Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara-2001/3, ss.54-64.

GÜREL, Sümer, “Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı”, 21. Yüzyıl Karşısında
Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul-2001, ss.129-144.

İŞIKLI, Sedat, “Deprem ve Travma”, Toplum ve Bilim, Sayı: 90, Birikim Yayınları, Güz 2001, ss.105-113.

İÇDUYGU, Ahmet, Turgay ÜNALAN, “Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, Türkiye’de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul-1998, ss.38-53.

İstanbul Sanayi Odası, “Deprem ve Etkileri”, ISO Dergisi, Sayı: 403, İstanbul-Ekim 1999, ss.18-21.

KÜMBETOĞLU, Belkıs, “Deprem Sonrası Bir Kent (Adapazarı) ve Bir Kadın Projesi”, 21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan, Bağlam Yayıncılık, İstanbul-2001, ss.263-274.

KURTOĞLU, Ayça, “Hemşehrilik Dernekleri, Yerel Siyaset ve Elit Stratejileri”, Mübeccel Kıray İçin Yazılar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul-2000, ss.307-319.

SOYKAN, Atilla, Çiğdem SOYKAN, “Psikolojik Deprem”, Cogito Dergisi, Deprem Özel Sayısı, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 20, Güz 1999, ss.215-223.

ŞENER, Sami, “Deprem Sosyolojisi ve Toplumsal Dinamizmin Ana Güçleri” İSFALT Yol Kültürü, Deprem Özel Sayısı, Sayı: 6/7, Seçil Ofset, İstanbul-2000, ss.150-163.

TEKELİ, İlhan, “Türkiye’de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, Türkiye’de İç Göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul-1998, ss.7-21.

TUNCEL, Metin, “Türkiye’de Yeni Şehirler Adapazarı Örneği”, I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998), Adapazarı-1999, ss.1-5.

YURT, Recep, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden Sakarya İline Olan İç Göçler ve Sakarya Nüfusuna Etkileri”, I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu (22-23 Haziran 1998), 1999, ss.6-13.

ANSİKLOPEDİLER

Yurt Ansiklopedisi, Türkiye İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını, Anadolu Yayıncılık, 9.Cilt, 1982-83.

TEZLER

GÜLDÜR, İ. Kadir, Depremın Çalışma Hayatına Etkileri: İki Firmada Uygulama, SAÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü'ne SunulanYayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya- 2002.

RAPORLAR

Devlet Planlama Teşkilatı, Depremın Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Muhtemel Finans İhtiyacı, Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler, (www.ekutup.dpt.gov.tr/deprem), Eylül 1999.

Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası, Sakarya İli 2002 Yılı İktisadi Raporu, ATSO Yayınları, Sakarya-2003.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.adapazari-bld.gov.tr/default.asp?menux=100&haberx=173> (03.01.2004)

<http://www.adptso.org.tr/atso/atso-tr.asp> (03.01.2004)

[http:// www.dask.gov.tr/bilgi/illere_gore_sig.htm](http://www.dask.gov.tr/bilgi/illere_gore_sig.htm)YAPTIR (30.04.2004)

<http://www.ifmc.org.tr/yayinlar.htm> (16.02.2004)

<http://www.psikofarma.net/genel/deprempsikolojisi.html> (21.02.2004)

<http://www.psikolog.org.tr> (21.02.2004)

<http://www.sakarya.gov.tr/guncel.asp> (03.01.2004)

EK -ANKET FORMU

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri Dalı Yüksek lisans tez çalışmamız için hazırlanan bu anket, 1999 depreminin ardından Adapazarı'ndan göç eden ve daha sonra tekrar Adapazarı'na geri dönen ailelerin gidiş ve dönüş sebeplerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Verilecek cevaplar kesinlikle başka amaçlar için kullanılmayacak; cevapların doğruluğu, sorunların ve çözümlerin belirlenmesine katkıda bulunacaktır.

1. Doğum Yeriniz :

2. Doğum Tarihiniz :

3. Kendinizi Adapazarı'lı olarak görüyormusunuz?

- a) Evet b) Hayır

Cevabınız evet ise nedenini belirtiniz:.....

4. Herhangi bir hemşehrilik derneğine üye misiniz?

- a) Evet b) Hayır

Üye iseniz derneğin ismini ve neden üye olduğunuzu belirtiniz:.....

5. Ailenizde bulunan fertler kimlerdir?

- a) Anne ve baba
b) Anne, baba, evlenmemiş çocuklar
c) Anne, baba, evlenmiş çocuklar.
d) Anne, baba, çocuklar, büyükanne, büyükbaba, torunlar vb.

6. Ailenizde kaç çocuk bulunmaktadır? (Eğer çocuk sahibi iseniz bu soruyu cevaplayınız.)

- a) İki yada daha az b) Üç c) Dört yada daha çok

7. Eğitim durumunuz nedir?

- a) İlkokul mezunu b) Lise veya dengi okul mezunu
c) Yüksekokul veya üniversite mezunu

8. Ailenizde gelir getirici bir işte kaç kişi çalışmaktadır?

- a) Bir kişi b) İki ve daha yukarısı

9. Ailenizde kimler çalışmaktadır?

- a) Yalnız baba b) Yalnız anne c) Hem anne, hem baba
c) Diğer ise belirtiniz:.....

10. Depremden önce mesleğiniz neydi?

- a) Memur b) İşçi c) Esnaf
d) Serbest Meslek e) Diğer:.....

11. 1999'daki geliriniz geçiminizi rahatlıkla sağlayabilecek düzeyde miydi?
Belirtiniz:.....

12. 1999 depreminden önce Adapazarı'nda oturduğunuz ev;

- a) Kendimize ait müstakil bir ev b) Kendimize ait daire
c) Kiralık müstakil ev d) Kiralık daire

13. 1999 depreminde sonra Adapazarı'ndan göç etmeye nasıl karar verdiniz?

- a) Kendim karar verdim.
b) Ailemle birlikte karar verdik.
c) Diğer ise belirtiniz:.....

14. 1999 depreminden sonra Adapazarı'ndan göç etmeniz en önemli sebebi nedir?

- a) Deprem felaketi ve korkusu
b) Yaşayacak yerimiz yoktu
c) Yakınlarımızı kaybettik
d) İşimizi kaybettik
e) Adapazarı beni sıkıyor
f) Diğer ise belirtiniz:.....

15. Hangi şehre göç etmişsiniz:.....

16. Göç ettiğiniz şehirde Adapazarı'nda yaptığınız işi mi yapmaktaydınız?

- a) Evet b) Hayır

Cevabınız hayır ise hangi işi yaptınız?.....

17. Göç ettiğiniz şehri tercih etme sebebiniz nedir?

- a) Göç ettiğimiz şehirde akrabalarımız vardı
- b) Göç ettiğimiz şehir memleketimdi.
- c) Deprem açısından daha güvenli bir yerdi
- d) İşim veya iş kurma imkanım vardı
- e) Eğitim olanakları daha iyiydi
- f) Sosyal hayat daha canlıydı
- g) Diğer ise belirtiniz:.....

18. Göç ettiğiniz şehirdeki hayata uyum sağlamada herhangi bir güçlükle karşılaştınız mı?

- a) Hayır karşılaşmadım
- b) İnsanlarla ilişki kurmakta zorluk çektik
- c) İklim şartlarına alışamadık
- d) İş koşullarına ayak uyduramadık
- e) Diğer ise belirtiniz:.....

19. Göç ettiğiniz şehirde oturduğunuz ev;

- a) Kendimize ait müstakil bir ev
- b) Kendimize ait daire
- c) Kiralık müstakil bir ev
- d) Kiralık daire

20. 1999 depreminden ne kadar bir süre sonra Adapazarı'na geri döndünüz?

- a) 6 ay - 1 yıl arasında
- b) 1 - 2 yıl arasında
- c) 2 - 3 yıl arasında
- d) 3 - 4 yıl arasında

21. Tekrar Adapazarı'na dönmenizin en önemli sebebi nedir?

- a) Göç ettiğim şehirdeki kazancım ailemi geçindirmek için yeterli değildi.
- b) Umdüğüm işi bulamadım
- c) Göç ettiğim şehirdeki hayat çok yoğun ve stresliydi
- d) Yakınlarımla çoğu Adapazarı'ndaydı.
- e) Depremde yıkılan evlerin yerine devlet tarafından yeni evler yapılarak hak sahiplerine dağıtıldı.
- f) Diğer ise belirtiniz:.....

22. Tekrar deprem olursa Adapazarı'ndan yine göç eder misiniz?

- a) Evet b) Hayır c) Emin değilim

23. Şimdi yatırımlarınızı (ev, arsa, iş vs.) Adapazarı'na mı, Adapazarı dışına mı yapmaktasınız?

- a) Tüm yatırımlarımı Adapazarı'na yapmaktayız
b) Her ikisine de
c) Henüz yatırım yapacak gücüm yok

24. Deprem felaketi ile ilgili ne düşünmektesiniz?

- a) Deprem bir kaderdir, kaderden kaçılmaz
b) Deprem bir kaderdir, ama binalar sağlam yapılırsa can ve mal kaybı yüksek oranda olmaz
c) Kadere inanmam, tabii bir olaydır.

25. Adapazarı'na yeni yapılan binaların depreme dayanıklılığı hakkında ne düşünmektesiniz?

- a) Binalar depreme karşı dayanıklı yapılmaktadır
b) Binalar depreme karşı dayanıklı değildir
c) Deprem unutuldu, yine çok katlı bina yapıyorlar
d) Ne kadar sağlam yapılsa da deprem karşısında bir önemi yoktur.

26. Adapazarı'nın geleceği sizce nasıldır?

- a) Adapazarı'nın geleceği parlaktır. Gelişecek ve büyüyecektir.
b) Adapazarı gelişmeye başladığında yeni bir depremle tekrar başa dönecektir.
c) Deprem ihtimali her zaman bulunduğundan Adapazarı gelişemez ve büyüyemez.
d) Ekonomik bakımdan kendisini kurtaran herkes Adapazarı'ndan göç edecektir.

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Sakarya'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Sakarya'da tamamladı. 1993 yılında Sakarya Üniversitesi, MYO, Muhasebe Bölümü'nde yüksek öğrenim hayatına başladı. 1996 yılında Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'ne dikey geçiş, 1998 yılında İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü'ne yatay geçiş yaptı ve 1999 yılında mezun oldu. 2003 Şubat döneminde Sakarya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri programında yüksek lisans eğitimine başladı. 2004 yılının Mayıs ayında tez çalışmasını sunmuştur.

